ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 67ον ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ, 1931. Ἀριθ. 1

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ καὶ ἀναγνώστας τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς» ὁ Συντάκτης αὐτοῦ εὔχεται, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ Νέου Ἔτους 1931, πᾶσαν εὐτυχίαν καὶ εὐλογίαν! Εὐχαριστεῖ τοὺς ἀγαπητοὺς συνδρομητὰς διὰ τὴν ὑποστήριξιν αὐτῶν, διὰ τὰς πολλὰς ἐνθαρρυντικὰς ἐπιστολάς των, διὰ τὸ ἐνδιαφέρον ὅπερ ἔδειξαν. Ζητεῖ συγγνώμην διὰ πᾶσαν ἔλλειψιν ἢ ἀταξίαν, ἥτις τυχὸν παρετηρήθη, καὶ ὑπόσχεται ὅτι θὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως τὸ μικρὸν τοῦτο περιοδικὸν καταστῇ ὠφελιμώτερον καὶ ἀγαπητότερον.

— Κάθε γενεὰ χρησιμεύει ὡς ὑπόδειγμα εἰς τὰς μεταγενεστέρας γενεάς, εἴτε ἐπὶ καλῷ, εἴτε ἐπὶ κακῷ. Ἂς ζῶμεν λοιπὸν οὕτως, ὥστε ν' ἀφήσωμεν ὑποδείγματα εὐεργετικὰ διὰ τοὺς κατόπιν ἡμῶν ἐρχομένους.

— Ἡ πολυτιμότης τῆς φιλίας δὲν ἔγκειται κυρίως εἰς τὴν ὑλικὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν μᾶς παρέχουν οἱ φίλοι, ἀλλ' εἰς τὴν σταθερότητα τῶν αἰσθημάτων των. Αὕτη δὲ εἶναι ζήτημα χαρακτῆρος.

— Εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τῆς ζωῆς ὁ χαρακτὴρ ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον κονδύλιον. Ὅταν λείπῃ ὁ χαρακτήρ, ὅλα τὰ ἄλλα προσόντα δὲν ἐπαρκοῦν διὰ νὰ φέρουν τὸ ἰσοζύγιον.

— Ἀπόδειξις αἱ συμφοραὶ τοῦ βίου. Ὁ χαρακτὴρ εἶναι ἡ ἄγκυρα, ἥτις συγκρατεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰς μεγάλας συμφοράς. Καὶ τὰ δύο ἄγκιστρα τῆς ἀγκύρας εἶναι ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ πίστις.

— Ἔπεσες; Σηκώθητι καὶ προχώρει. Κάλλιον νὰ πέσῃς παρὰ νὰ μὴ ἀναρριχηθῇς.

— Κάλλιον ν' ἀποτύχῃς ἅπαξ, δίς, δεκάκις, παρὰ νὰ μείνῃς ἀδρανής. Ὁ Θεὸς ἀποβλέπει εἰς τὴν προσπάθειαν. Βοηθεῖ τὸν βοηθοῦντα ἑαυτόν.

590/573

ΕΠΙ ΤΩ. ΝΕΩ. ΕΤΕΙ

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑ

«Ἀλλ' ἓν πράττω, τὰ μὲν ὀπίσω λησμονῶν, εἰς δὲ τὰ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, τρέχω πρὸς τὸν σκοπὸν διὰ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Φιλιππ. γ'. 14.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διατυπώνει ἐδῶ τὴν μεγάλην ἀλήθειαν τοῦ Χριστιανικοῦ βίου ὡς προσπαθείας διηνεκοῦς πρὸς τὴν ***τελειότητα*** ἐκείνην, ἥν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰ. Χριστὸς ἐνετείλατο κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους διδασκαλίαν Αὐτοῦ: «Γίνεσθε λοιπὸν ὑμεῖς τέλειοι, ὥςπερ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι» (Ματθ. ε'. 48). Καὶ τὴν ἀλήθειαν ταύτην ὁ Ἀπόστολος συμβολίζει δι' εἰκόνος ληφθείσης ἐκ τῶν ***ἀθλητικῶν ἀγώνων.*** Γράφων πρὸς τοὺς Φιλιππησίους, ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τὸν συμβολισμὸν τοῦτον, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ τὸν ἐννοήσουν, καθότι τοιοῦτοι ἀγῶνες ἐτελοῦντο εἰς τὰς πλείστας Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς ἀρχαιότητος· ἐπομένως ὁπουδήποτε καὶ ἂν ἀνεγινώσκετο ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Παύλου, θὰ ἦτο καταληπτὸς ὁ ὡραῖος οὗτος συμβολισμὸς τοῦ Χριστιανοῦ τοῦ ἐπιδιώκοντος τὴν κατὰ Θεὸν τελειότητα, διὰ τοῦ ἐν τῷ σταδίῳ δρομέως, ὅστις ἔτρεχε δι' ὅλων του τῶν δυνάμεων προς τὸ τέρμα καὶ τὸ βραβεῖον.

Ὁ Ἀπόστολος παριστᾷ ἑαυτὸν ἐνταῦθα ὡς παραιτούμενον παντὸς συμφέροντος καὶ ὠφελήματος ἐκ τοῦ παρελθόντος βίου του, ὡς ἀποτινάσσοντα καὶ ἀπορρίπτοντα πᾶν ὅ,τι τὸν ἐδέσμευεν εἰς τὸ περιβάλλον του, ἵνα δυνηθῇ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν πλήρη γνῶσιν τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τελείαν πραγματοποίησιν τῆς ὑψηλῆς του κλήσεως.

Καὶ ἐκθέτει ἀνωτέρω πῶς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρότερον ἐλογίζετο ὡς ***κέρδη***, ταῦτα ἐθεώρει ἤδη ***ζημίαν***, διὰ τὸ ἔξοχον τῆς γνώσεως τοῦ Ἰ. Χριστοῦ, διὰ τὸν ὁποῖον ἐζημιώθη τὰ πάντα καὶ μάλιστα ἐλογίζετο ὅτι εἶναι ***σκύβαλα***, διὰ νὰ ***κερδίσῃ τὸν Χριστόν.*** Καὶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς ταῦτα, ἀπαριθμεῖ τὰς ***προσδοκίας*** καὶ ***ἐλπίδας*** του, τὸν μέγαν ***σκοπὸν*** τῆς ὅλης ζωῆς του, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου τὰ ἄλλοτε θεωρούμενα ὡς ***κέρδη*** ἔγειναν ἤδη ***ζημία.*** Καὶ ἐπιλέγει: «Ἓν πράττω, τὰ μὲν ὀπίσω λησμονῶν, εἰς δὲ τὰ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, τρέχω πρὸς τὸν σκοπὸν διὰ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ».

Ἡ Χριστιανικὴ λοιπὸν σταδιοδρομία παρίσταται ἐνταῦθα ὡς συνισταμένη εἰς τρία τινα:

Α'. «Τὰ μὲν ὀπίσω λησμονῶν».

Ὁ τρέχων εἰς οἱονδήποτε ἀθλητικὸν ἀγῶνα ἐν τῷ σταδίῳ ὀφείλει νὰ λησμονήσῃ παντελῶς τὰ ὄπισθεν. Ἀλλοίμονον εἰς αὐτόν, ἐὰν ῥίψῃ καὶ ἓν κἂν βλέμμα πρὸς τὰ ὀπίσω, καθ' ἣν ὥραν δέον νὰ καταβάλῃ ὅλας του τὰς σωματικὰς δυνάμεις, ἵνα προχωρήσῃ πρὸς τὸ τέρμα! Διότι καθ' ἣν στιγμὴν ῥίπτει τὸ πρὸς τὰ ὀπίσω βλέμμα, κινδυνεύει νὰ σκοντάψῃ, νὰ πέσῃ καὶ νὰ ἀπολέσῃ ἀνεπιστρεπτεὶ τὸν ἀγῶνα καὶ τὸ βραβεῖον! Τοιουτοτρόπως ὁ Παῦλος λησμονεῖ τα ὄπισθέν του πάντα: Λησμονεῖ τὰ κοσμικὰ ἀγαθά, τὴν κοσμικὴν θέλησιν καὶ

ὑπόληψιν, ἣν ἄλλοτε εἶχε καὶ ἐθυσίασε χάριν τοῦ Χριστοῦ. Λησμονεῖ τὴν προτέραν δικαιοσύνην του ὡς ἀμέμπτου Φαρισαίου καὶ τηρητοῦ τῶν τύπων τοῦ Νόμου. Λησμονεῖ καὶ τὰ σφάλματα καὶ τὰς ἁμαρτίας τοῦ παρελθόντος—τοὺς διωγμούς, οὓς ἐξετέλεσε κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Λησμονεῖ καὶ τὰς μέχρι τοῦδε μεγάλας ὑπηρεσίας, ἃς προσέφερεν εἰς τὸν Χριστόν. Πάντα ταῦτα λησμονεῖ, διότι δὲν ἔχει καιρὸν νὰ ἀπασχολῆται πλέον μὲ αὐτά, ἀφοῦ ἡ σκέψις τῶν τοιούτων θὰ ἀφήρει τὴν προσοχήν του ἀπὸ τὸν Χριστὸν καὶ ἀπὸ τὸν προκείμενον ὑπὲρ Αὐτοῦ ἀγῶνα, εἰς τὸν ὁποῖον χρειάζεται νὰ προσηλώσῃ ὁλόκληρον τὸν νοῦν καὶ τὰς πνευματικάς του δυνάμεις. Ἤδη ἀπαιτοῦνται νέαι προσπάθειαι, λαμπρότερα κατορθώματα, διὰ τῆς χάριτος Ἐκείνου, ὅστις ἐβοήθησε κατὰ τὸ παρελθόν, διὰ τῆς δυνάμεως Ἐκείνου, ὅστις ἐλύτρωσε κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ θὰ ἐξακολουθῇ νὰ λυτρώνῃ καὶ νὰ βοηθῇ καὶ εἰς τὸ μέλλον.

Πόσον διδακτικὸν τὸ παράδειγμα τοῦ Παύλου καὶ δι᾽ ἡμᾶς! Ἐὰν θέλωμεν νὰ προοδεύσωμεν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον τῆς Χριστιανικῆς τελειότητος, πρέπει νὰ λησμονήσωμεν τὰ ὀπίσω. 1) Πρέπει νὰ λησμονήσωμεν τὸν ***κόσμον*** καὶ τὰ ***θέλγητρα*** αὐτοῦ, τοὺς ***δεσμοὺς*** καὶ τὰς ***δόξας*** αὐτοῦ. Ἐὰν ὁλοψύχως ἐθυσιάσαμεν ταῦτα χάριν τοῦ Χριστοῦ, δὲν πρέπει πλέον νὰ μᾶς ἀπασχολῶσιν, ἄλλως θὰ ἦναι ἀπόδειξις ὅτι ἡ ἀπάρνησις τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου δὲν ὑπῆρξε τελεία καὶ εἰλικρινής. Ὁ Χριστὸς εἶπεν: «Οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εἶναι εὔθετος διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Λουκ. θ'. 62). 2) Πρέπει νὰ λησμονήσωμεν τὰς προτέρας μας ***ἁμαρτίας***, πτώσεις καὶ ἐλλείψεις. Ἡ ἀνάμνησις αὐτῶν δύναται τὰ μᾶς ἀποθαρρύνῃ καὶ νὰ μᾶς ἐπιβραδύνῃ εἰς τὴν πρὸς τὸν σκοπὸν πρόοδόν μας. Καλὸν εἶναι βεβαίως νὰ ἐνθυμῆταί τις τὰ λάθη του, ὥστε νὰ μὴ ἐπαίρεται καὶ νὰ προσέχῃ μήπως καὶ πάλιν ἐμπέσῃ εἰς αὐτά. Ἀλλὰ ἐὰν μετενοήσαμεν, ἐὰν ἐλάβομεν διὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν συγχώρησιν διὰ τὰ λάθη ταῦτα, τὸ νὰ θρηνῶμεν καὶ νὰ πενθῶμεν δι᾽ αὐτὰ εἶναι ἀνόητον καὶ ἐπιβλαβές. 3) Πρέπει νὰ λησμονῶμεν τὰ ***κατορθώματα*** καὶ τὰς ***ἐπιτυχίας*** τοῦ παρελθόντος. Ὅστις καυχᾶται καὶ ὑπερηφανεύεται διὰ τὰ ὅσα ἔπραξεν ἢ εἰργάσθη ἢ κατώρθωσε διὰ ἑαυτόν, διὰ τοὺς πλησίον του, διὰ τὸν Χριστόν, ὑπάρχει φόβος μήπως δὲν προχωρήσῃ εἰς νέα καὶ καλήτερα κατορθώματα. 4) Πρέπει νὰ λησμονῶμεν τὰς ***θλίψεις*** καὶ ***δοκιμασίας*** τοῦ παρελθόντος.

Πόσοι παιδευόμενοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ σταματῶσιν εἰς τὴν σταδιοδρομίαν των καὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδόν, ἐπιδίδονται ἐπὶ μακρὸν εἰς κατήφειαν καὶ ἀδράνειαν, προσηλοῦντες τὰς σκέψεις των νυχθημερῶν εἰς τὸ τί ἔχασαν, καὶ γογγύζοντες ἐν ταῖς καρδίαις των κατὰ τῆς Θείας Προνοίας! Οἱ τοιοῦτοι βεβαίως δὲν προχωροῦσι πρὸς τὴν τελειότητα. Καὶ ἂν θέλωμεν αἱ θλίψεις καὶ δοκιμασίαι τοῦ βίου νὰ ἦναι πράγματι εὐλογίαι, πρέπει νὰ τὰς ἀφήνωμεν ὀπίσω, ὅπως ὁ δρομεὺς ἀφίνει ὄπισθέν του τὰ μιλιάρια, τὰς λιθίνας στήλας, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶναι κεχαραγμένα τά χιλιόμετρα. 5) Ἀλλά πρὸ πάντων πρέπει νὰ ἀφήσωμεν ὄπισθέν μας «πᾶν ***βάρος*** καὶ τὴν εὐκόλως ἐμπεριπλέκουσαν ἡμᾶς ***ἁμαρτίαν***» (Ἑβρ. ιβ'. 1), ἐὰν θέλωμεν νὰ τρέξωμεν ἀποτελεσματικῶς τὸν ἀγῶνα τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Τίς δρομεύς, θέλων νὰ φθάσῃ

πρῶτος εἰς τὸ τέρμα, φορτώνεται βάρος τι; Καὶ τίς Χριστιανός, θέλων νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελειότητα, δύναται νὰ τρέξῃ, ἐὰν φέρῃ τὸ βάρος ἁμαρτίας; Βεβαίως πάντες φέρομεν τοιαῦτα βάρη, διὰ τὸ ἀσθενὲς τῆς ἀνθρωπίνης ἡμῶν φύσεως· καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις σκοντάπτομεν καὶ βραδύνομεν εἰς τὴν Χριστιανικήν μας σταδιοδρομίαν. Ἀλλ' ὁ ἀληθὴς Χριστιανός, καὶ ἐὰν περιπέσῃ εἰς ἁμάρτημά τι, πράττει τοῦτο ἀκουσίως καὶ εὐθὺς μετανοῶν καὶ συγχωρούμενος, ἀπορρίπτει τὴν ἁμαρτίαν ταύτην, καὶ ἀκριβῶς ἐν τούτῳ ἔγκειται ἡ καθ' ἡμέραν πρόοδός του πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τελειότητα.

Πόσον λοιπὸν εὐρὺς εἶναι ὁ κύκλος τῶν πραγμάτων, ἅτινα πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ἵνα ὡς ὁ Παῦλος προχωρήσωμεν γοργῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ!

Β'. «Εἰς δὲ τὰ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος».

Ποῖα εἶναι ταῦτα τὰ ἔμπροσθεν; Ὁ Παῦλος ἐγνώριζεν, ὡς εἶπε πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐν Ἐφέσῳ Ἐκκλησίας, ὅτι εἰς πᾶσαν πόλιν «*δεσμὰ καὶ θλίψεις*» τὸν ἀνέμενον. Βεβαίως καὶ *δρᾶσις ἔνδοξος καὶ χρήσιμος*, ἀλλὰ καὶ δοκιμασίαι, διωγμοί, ἀσθένειαι, κακουχίαι, ἀντιλογίαι, προδοσίαι, πειρασμοὶ καὶ τελευταῖον, θάνατος μαρτυρικός. Ἀλλὰ μήπως διὰ τοῦτο ἐδειλίασεν; Οὐχί, ἀλλ' ἐξηκολούθησε θαρραλέως καὶ σταθερῶς τὸν δρόμον του πρὸς τὸ τέρμα, ὡς ὁ ἀρχαῖος ἐκεῖνος Μαραθώνειος δρομεύς, ὅστις κατηνάλωσε καὶ τὴν τελευταίαν του πνοὴν διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὰς Ἀθήνας μίαν στιγμὴν ταχύτερον τὴν ἔνδοξον εἴδησιν τῆς κατα τῶν βαρβάρων νίκης.

Ἡ σταδιοδρομία τοῦ Χριστιανοῦ τὴν σήμερον εἶναι πολὺ εὐκολωτέρα τῆς τοῦ Παύλου, κατὰ τοῦτο, ὅτι δὲν προγνωρίζει τὰ ἀναμένοντα αὐτὸν ἐμπόδια καὶ δυστηχήματα, ὅπως τὰ προεγνώριζε δι' ἀποκαλύψεως ὁ Παῦλος. Πολλάκις ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸ μέλλον καὶ νὰ ἴδωμεν τί τὸ μέλλον μᾶς ἐπιφυλάσσει. Ἀλλ' ἡ εὔσπλαχνος καὶ φιλάνθρωπος Πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἐκάλυψε διὰ παχέως πέπλου ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας τὸ μέλλον, πρὸς τὸ καλὸν καὶ συμφέρον ἡμῶν· διότι ἐὰν ἐγνωρίζομεν τί μᾶς ἐπιφυλάσσει τὸ μέλλον, δὲν θὰ εἴχομεν πολλάκις τὸ θάρρος καὶ τὴν καρτερίαν νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου. Ἀλλ' ἡ ἐλπίς, ἡ ὁποία, κατὰ τὸν ἀρχαῖον μῦθον τῆς Πανδώρας, τελευταία ἀπομένει εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν, ἐξακολουθεῖ καὶ ὑπὸ τὰς μεγίστας δοκιμασίας καὶ καταστροφὰς νὰ ἐλπίζῃ ἀπὸ τὸ ἄγνωστον καὶ ἄδηλον μέλλον κἄτι καλλίτερον καὶ ἀνεκτότερον.

Ὅθεν καὶ εἰς τὴν Χριστιανικήν μας σταδιοδρομίαν δὲν δυνάμεθα νὰ προΐδωμεν τί θὰ συναντήσωμεν. Γνωρίζομεν ὅμως καὶ μερικὰ πράγματα ἀσφαλῆ, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ θὰ ἔχωμεν θλίψεις, ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ φέρουσα πρὸς τὴν ζωήν, ὅτι ὁ ἀγὼν ἡμῶν θὰ ἦναι πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰς μεθοδίας καὶ παγίδας τοῦ Σατανᾶ, πρὸς τὰς ἀδυναμίας τῆς ἰδίας ἡμῶν σαρκός.

Ἀφ' ἑτέρου δὲ γνωρίζομεν ὅτι ὁ Χριστὸς ἐνίκησε τὸν κόσμον, τὴν σάρκα καὶ τὸν Διάβολον, καὶ ὅτι Αὐτοῦ ἡ χάρις καὶ ἡ δύναμις θέλουσι μᾶς συνοδεύει

εἰς πᾶν ἡμῶν βῆμα—ὅτι ἐλυτρώθημεν διὰ τοῦ τιμίου Αὐτοῦ αἵματος καὶ ὅτι ἀπεκτήσαμεν τὴν υἱοθεσίαν καὶ τὴν συνδιαλλαγὴν πρὸς τὸν Θεόν, ὥστε οὐδεὶς νὰ δύναται πλέον νὰ ἁρπάσῃ ἡμᾶς ἐκ τῆς χειρὸς Αὐτοῦ. Ἐπίσης δὲ γνωρίζομεν ὅτι καλούμεθα νὰ ἀγωνισθῶμεν μεθ' ὑπομονῆς τὸν καλὸν ἀγῶνα, νὰ γενῶμεν πιστοὶ ἕως θανάτου καὶ νὰ λάβωμεν τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. Ἑπομένως δυνάμεθα μετὰ θάρρους καὶ καρτερίας νὰ προχωρήσωμεν, ἐπεκτεινόμενοι ὡς ὁ Παῦλος ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, προσηλώνοντες τὰ βλέμματα ἡμῶν ἐπὶ τοῦ τέρματος καὶ σκοποῦ, καὶ ἔχοντες πεποίθησιν ὅτι πάντα συνεργοῦσι πρὸς τὸ καλὸν εἰς τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Θεόν.

Ὁ Παῦλος, ἀποβλέπων εἰς τὸν δεδοξασμένον καὶ ἀναστάντα Κύριον αὐτοῦ, ἔχει τὴν βεβαιότητα ὅτι «συμμορφούμενος πρὸς τὸν θάνατον Αὐτοῦ θὰ γίνῃ συμμέτοχος τῆς δόξης Αὐτοῦ ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν», ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ἐλπίδα πάντων τῶν ἀγαπώντων καὶ προσδοκώντων τὴν ἐπιφάνειαν Αὐτοῦ.

Γ'. «*Τρέχω πρὸς τὸν σκοπόν*».

Τρέχω, λέγει. Ὄχι ***περιπατῶ***, ὄχι ***«συργιανῶ»***, ἀλλὰ ***τρέχω***, ὡς ἐμπρέπει εἰς ***ἀγῶνα***. Καὶ τρέχω ***πρὸς τὸν σκοπὸν***—ὄχι λοξοδρομῶν, ὄχι κάμνων συχνοὺς σταθμούς, ἀλλὰ ***κατ' εὐθεῖαν*** γραμμὴν καὶ συνεπῶς πρὸς τὸν ***σκοπὸν***—τὸ τέρμα.

Πάντες γνωρίζομεν ὅτι ὁ τρέχων γοργῶς δὲν δύναται, ὄχι πρὸς τὰ ὀπίσω νὰ στρέψῃ τὰ βλέμματα, ἀλλ' οὔτε δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ, διότι ὅλαι του αἱ δυνάμεις καὶ ὅλη του ἡ προσοχὴ ἀπορροφᾶται εἰς τὸν κατ' εὐθεῖαν δρόμον πρὸς τὸ τέρμα. Καὶ ὁ Χριστιανὸς οὕτως ὀφείλει νὰ τρέχῃ εἰς τὴν σταδιοδρομίαν του, ἔχων προσηλωμένον τὸ βλέμμα πρὸς τὸ τέρμα, πρὸς τὸν σκοπόν, καὶ ***ἐπεκτεινόμενος*** (δηλ. ἐντείνων πάσας του τὰς δυνάμεις), ὅπως φθάσῃ ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον εἰς αὐτόν. Δὲν δύναται νὰ ἀπασχολῆται ὑπὸ τοῦ κόσμου καὶ τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου, χωρὶς νὰ ἐλαττωθῇ ἡ πρόοδος αὐτοῦ ἡ πνευματική. Δὲν δύναται νὰ λοξοδρομῇ εἰς τὰ ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ ζητήματα, χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν ζωτικότητα τῆς πίστεως καὶ ἐλπίδος αὐτοῦ.

Καὶ ποῖος ἦτο ὁ ***σκοπός***, τὸ ***τέρμα***, πρὸς τὸ ὁποῖον ἔτρεχεν ὁ Παῦλος; Ἡ ***τελειότης ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ***. Διότι εἰς τὸ προηγούμενον ἐδάφιον λέγει: «Οὐχὶ ὅτι ἔλαβον ἤδη τὸ βραβεῖον ἢ ἔγεινα ἤδη τέλειος». Καὶ τὴν τελειότητα ταύτην παρήγγειλεν ἡμῖν ὁ Χριστὸς νὰ ἐπιδιώκωμεν, εἰς τὸ ἐδάφιον, ὅπερ ἀνέφερα ἐν ἀρχῇ: «***Γίνεσθε*** λοιπὸν ***τέλειοι***, ὥσπερ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς εἶναι τέλειος».

Ἀλλὰ γεννᾶται τὸ ζήτημα: Εἶναι δυνατὸν ὁ πεπερασμένος καὶ ἀτελὴς ἄνθρωπος νὰ φθάσῃ ποτὲ εἰς τὴν τελειότητα τοῦ ἀπείρου καὶ τελείου Θεοῦ; Οὐχὶ βεβαίως. Ἡ τελειότης εἶναι τέρμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ οὐδεὶς ἄνθρωπος, ὁ κάλλιστος καὶ ἁγιώτατος, θὰ δυνηθῇ ποτὲ νὰ φθάσῃ. Μόνον ***κατὰ προσέγγισιν*** δύναται νὰ ἐλπίζῃ ὁ ἄνθρωπος τὴν τελειότητα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ὡς ὁ Παῦλος, δέον νὰ λέγῃ καθ' ἑκάστην: «Δὲν ἔγεινα τέλειος, ἀλλ' ἐν ***πράττω—τρέχω πρὸς τὴν τελειότητα!»*** Τὸ καθῆκον τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι νὰ ***προσεγγίσῃ ὅσον δύναται περισσότερον*** πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ Χριστοῦ. Εἰς τὴν

Χριστιανικὴν ζωὴν πᾶσα στιγμὴ εἶναι εὐκαιρία πρὸς τοῦτο. Ἕκαστος πειρασμός, ὅστις μᾶς προσβάλλει, μᾶς δίδει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀνέλθωμεν μίαν μικρὰν βαθμίδα πρὸς τὴν τελειότητα.

Τὸ δὲ ***τέλος*** τοῦ δρόμου, τοῦ ἀγῶνος, εἶναι τὸ ***βραβεῖον*** τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ—ὁ ***στέφανος τῆς ζωῆς,*** ὅν θέλει δώσει ὁ Κύριος εἰς τοὺς πιστῶς ἀκολουθοῦντας τὴν σταδιοδρομίαν ταύτην μέχρι τέλους. Κατὰ τοῦτο διαφέρει ἡ Χριστιανικὴ σταδιοδρομία ἀπὸ τὴν ἐν τῷ ἀθλητικῷ σταδίῳ γινομένην, ὅτι ἐν ταύτῃ μὲν ὑπάρχει ***εἷς μόνον νικητὴς*** καὶ ***ἓν βραβεῖον,*** ἐν δὲ τῇ Χριστιανικῇ ὑπάρχουσι ***πολλοὶ νικηταὶ*** καὶ ***στέφανος δι' ἕκαστος αὐτῶν.***

Ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς Χριστιανικῆς τελειότητος πάντες δύνανται νὰ βραβευθῶσι. Δυστυχῶς ὅμως οὐχὶ πάντες, ὅσοι ἀρχίζουσι τὴν σταδιοδρομίαν, ***φθάνουσιν εἰς τὸ τέρμα.*** Ἄλλοι πίπτουσιν ἐξηντλημένοι καθ' ὁδόν, διότι δὲν ἦσαν ἠσκημένοι ἢ διότι δὲν ἐγκρατεύθησαν, ἢ διότι δὲν ἔτρεξαν κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ ἀγῶνος. Ἄλλοι καθυστέρησαν, διότι ἡ προσοχή των περιεσπᾶτο ἀπὸ τὸ περιβάλλον των, καὶ οὕτω βλέποντες δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω, ἔμειναν ἔξω τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐξ ἐντροπῆς ἀπεσύρθησαν. Ἄλλοι περιεπλάκησαν εἰς τὰ ***ἐμπόδια*** τῆς ὁδοῦ καὶ ἀπελπισθέντες παρῃτήθησαν. Μόνον δὲ οἱ ἔχοντες τὴν δέουσαν προετοιμασίαν καὶ ἐξάσκησιν, καὶ τρέχοντες κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ δρόμου καὶ ἐμμένοντες ***μέχρι τέλους,*** ἀξιοῦνται νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ τέρμα καὶ λαμβάνουσι τὸ βραβεῖον, ἀδιάφορον πόσοι ἄλλοι τὸ ἔλαβον πρὸ αὐτῶν καὶ πόσοι θὰ τὸ λάβωσι μέχρι τέλους.

Εὑρισκόμενοι λοιπὸν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ Νέον Ἔτος, εἰς τὴν ἀφετηρίαν νέου τμήματος τῆς ἐπιγείου ἡμῶν σταδιοδρομίας, ἂς ἐφαρμόσωμεν, ἀδελφοί, καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς τὰς σοβαρὰς ταύτας ἀληθείας, αἵτινες τόσον ὡραίως καὶ ἐπιτυχῶς συμβολίζονται ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου διὰ τῶν εἰκόνων τοῦ Σταδίου.

Ποῖον εἶναι τὸ ***βραβεῖον*** τοῦτο, ὅπερ ὁ Θεὸς ἀπονέμει εἰς τοὺς πιστῶς μέχρι τέλους ἀγωνιζομένους τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως καὶ τῆς τελειότητος; Ἡ ἀνθρωπίνη γλῶσσα δὲν ἔχει λέξεις, διὰ τῶν ὁποίων νὰ περιγράψῃ τὴν ἄφατον εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν τῆς αἰωνιότητος, ἥτις ἀναμένει πάντα νικητὴν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ—«τὰ ὁποῖα ὀφθαλμὸς δὲν εἶδε καὶ ὠτίον δὲν ἤκουσε καὶ εἰς καρδίαν ἀνθρώπου δὲν ἀνέβησαν—τὰ ὁποῖα ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀγαπῶντας Αὐτόν».

Ἀρκεῖ δι' ἡμᾶς ὅτι αἱ ἐπαγγελίαι τοῦ Θεοῦ εἶναι πισταὶ καὶ βέβαιαι—ὅτι οἱ μέτοχοι τῆς ἐπουρανίου κλήσεως εἶναι μέτοχοι τοῦ Χριστοῦ, κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ.

«Ὅθεν καὶ ἡμεῖς, περικυκλωμένοι ὄντες ὑπὸ τοσούτου νέφους μαρτύρων, ἂς ἀπορρίψωμεν πᾶν βάρος καὶ τὴν εὐκόλως ἐμπεριπλέκουσαν ἡμᾶς ἁμαρτίαν καὶ ἂς τρέχωμεν μεθ' ὑπομονῆς τὸν προκείμενον εἰς ἡμᾶς ἀγῶνα, ἀποβλέποντες εἰς τὸν Ἰησοῦν, τὸν ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν τῆς πίστεως» (Ἑβρ. ιβ'. 1).

«Εἰς τὸν νικῶντα θέλω δώσει νὰ καθήσῃ μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, καθὼς καὶ ἐγὼ ἐνίκησα καὶ ἐκάθησα μετὰ τοῦ Πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ Αὐτοῦ» (Ἀποκ. γ'. 21). Ἀμήν.

(Ἐκ τῶν τοῦ Μιχαὴλ Καλοποθάκη)

Η ΒΡΑΧΥΤΗΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

«Διατρέχομεν τὰ ἔτη ἡμῶν ὡς διανόημα» (Ψαλμ. 90,9).

Εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ὑπάρχουσι διάφορα πολύτιμα πράγματα, π. χ. ἡ τροφή, τὸ ὕδωρ, ὁ ἀὴρ καὶ ἄλλα. Κανὲν ὅμως ἐξ αὐτῶν δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ μὲ τὴν ζωήν. Αὕτη ἵσταται ὑπεράνω ὅλων. Μάλιστα ἡ θεία Γραφὴ ἐκθέτουσα τὴν κατάστασιν τοῦ κόσμου πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ζωῆς λέγει: «Ἡ δὲ γῆ ἦτο ἄμορφος καὶ ἔρημος καὶ σκότος ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς ἀβύσσου» (Γεν. α' 2). Ἄνευ τῆς ζωῆς, μὲ ἄλλας λέξεις, ὁ κόσμος θὰ ἦτο ὡς μία πόλις ἄνευ κατοίκων, ὡς ἓν κλωβίον ἄνευ ἀηδόνος, ὡς μία ἐκκλησία ἄνευ ἐκκλησιάσματος καὶ ἄνευ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου.

Τὸ πολύτιμον τῆς ζωῆς αἰσθάνεται ἕκαστος. Εἶναι τὸ αἴσθημα τοῦτο ἔμφυτον. Ὅλαι αἱ φροντίδες τοῦ βίου ἡμῶν, ἤτοι, ὁ ἀγὼν πρὸς ἀπόκτησιν χρημάτων καὶ γνώσεων καὶ ἡ καθημερινὴ βιοπάλη ἡμῶν, εἰς τὴν συντήρησιν καὶ προστασίαν τῆς ζωῆς ἀποβλέπουσι. Διὰ τοῦτο ἐν καιρῷ ἀσθενείας, τρικυμίας, κινδύνων πρὸς διάσωσιν καὶ χάριν αὐτῆς εἴμεθα πρόθυμοι ὄχι μόνον χρήματα καὶ κτήματα νὰ θυσιάσωμεν, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄλλο πολύτιμον τὸ ὁποῖον φέρομεν.

Καὶ ὅμως μὲ ὅλον τὸ πολύτιμον αὐτῆς πόσον σύντομος εἶναι αὕτη!

Ὁ Μωϋσῆς εἰς τὸν 90ὸν Ψαλμὸν περιγράφει τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἑξῆς: «Αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς ἡμῶν εἶναι καθ' ἑαυτὰς ἑβδομήκοντα ἔτη, καὶ ἂν ἐν εὐρωστίᾳ, ὀγδοήκοντα ἔτη». Καὶ προσθέτει ἀμέσως: «Διατρέχομεν τὰ ἔτη ἡμῶν ὡς διανόημα». Πρὸς κατανόησιν δὲ τῶν λέξεων τούτων θέλω ἐξετάσει αὐτὰς ὑπὸ τὰς ἑξῆς τρεῖς ἐπόψεις: 1) ***Τὴν βραχύτητα τῆς ζωῆς.*** 2) ***Τὸν προορισμὸν τῆς ζωῆς***, καὶ 3) ***Πῶς ἐπιτυγχάνεται ὁ προορισμὸς οὗτος.***

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρῶτον, ὁ Ἰὼβ λέγει: «Αἱ ἡμέραι μου εἶναι ταχύτεραι τῆς κερκίδος τοῦ ὑφαντοῦ» (Ἰωβ 7. 6). Ὁ Ἰακὼβ καὶ ὁ Ψαλμῳδὸς ἀποκαλοῦσι τὴν ζωὴν «παροικίαν». Ὁ δὲ Σολομὼν εἰς τὸν Ἐκκλησιαστὴν λέγει: «Γενεὰ ὑπάγει καὶ γενεὰ ἔρχεται, ἡ δὲ γῆ διαμένει εἰς τὸν αἰῶνα». Αὕτη δὲ εἶναι ἡ πεῖρα ὅλου τοῦ κόσμου. Ἐπισκεφθῆτε σήμερον ὅλα τὰ νεκροταφεῖα τοῦ κόσμου, ἔνθα οἱ τάφοι ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, καὶ θὰ ἴδητε ἐκεῖ ἀναντίρρητον μαρτυρίαν τῆς βραχύτητος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Ἀναφέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὅτι, ὅτε ὁ Ξέρξης ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας, καθήμενος ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ καὶ θεωρῶν τὴν μεγαλοπρεπῆ διάβασιν τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων στρατιωτῶν αὐτοῦ διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου ἐκ τῆς Ἀσίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἥτις διάβασις διήρκεσεν ἓξ συνεχεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας, ἔκλαυσε πρὸς τὸ τέλος λέγων: «Μετὰ ἑκατὸν ἔτη οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν θὰ ὑπάρχῃ». Ἀναφέρεται εἰς τὰ ἀνέκδοτα τοῦ Κομφουκίου, ὅτι ἡμέραν τινα μία χήρα παρουσιάσθη εἰς τὸ γραφεῖον αὐτοῦ κλαίουσα καὶ ὀδυρομένη διὰ τὸν θάνατον τοῦ μονογενοῦς αὐτῆς υἱοῦ καὶ παρακαλοῦσα αὐτὸν νὰ ἀναστήσῃ ἐκ νεκρῶν τὸν υἱὸν αὐτῆς, ἂν πράγματι ὑπάρχῃ Θεὸς καὶ ἂν αὐτὸς ἦναι ὁ προφήτης αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Κομφούκιος οὔτε προφήτης οὔτε ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ ἦτο. Διὰ νὰ ἀποφύγῃ ὅμως πᾶσαν συζήτησιν

καὶ νὰ καθησυχάσῃ καὶ παρηγορήσῃ τὴν γυναῖκα, ὑπεσχέθη εἰς αὐτὴν νὰ ἐγείρῃ τὸν υἱόν της ἐκ νεκρῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως αὐτὴ τοῦ φέρῃ στάχυν ἀπὸ οἰκογένειαν εἰς τὴν ὁποίαν δὲν συνέβη ποτὲ θάνατος. Ἡ δυστυχὴς γυνὴ περιῆλθεν ὅλην τὴν πόλιν καὶ ἐπεσκέφθη ὅλας τὰς οἰκίας ἀλλὰ τοιαύτην οἰκογένειαν δὲν εὗρεν. Ὅταν δὲ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Κομφούκιον ἄπρακτος, οὗτος πρὸς παρηγορίαν αὐτῆς ἀπήντησε λέγων: «Τὸ κακὸν δὲν συνέβη μόνον εἰς σὲ ἀλλ' εἶναι κοινὸν εἰς ὅλους καὶ ἑπομένως, ὅπως ὅλοι ἐκεῖνοι ὑπομένουν καὶ παρηγοροῦνται μόνοι των, ὕπαγε καὶ σὺ νὰ ὑπομένῃς καὶ παρηγορηθῇς μόνη σου».

Καὶ ὄχι μόνον οἱ καθ' ἡμέραν θάνατοι πιστοποιοῦν τὸ σύντομον τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ σώματος ἡμῶν δὲν ἐπιτρέπει παράτασιν τῆς ζωῆς συνήθως πέραν τῶν 70 ἢ 80 ἐτῶν. Σπανίως δὲ ὁ ἄνθρωπος φθάνει εἰς τὰ 100 ἔτη, ἂν διήγαγε βίον σώφρονα καὶ ὑγιεινόν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐν μέσῳ θλίψεων καὶ πόνων πολλῶν.

Βεβαίως ὑπῆρξεν ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι ἦσαν εὐρωστότεροι, ὅτε δηλαδὴ ἐξῆλθον κατὰ πρῶτον ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Πλάστου· ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ ἁμαρτία τῶν πρωτοπλάστων προσέβαλε τὴν εὐρωστίαν αὐτὴν καὶ ἐβράχυνε τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν καὶ ἡλικίαν. Μάλιστα δὲ ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν λάβῃ τὴν δέουσαν μέριμναν διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ὑγείας του, ἢ ἂν οἱ γονεῖς ἦσαν φιλάσθενοι καὶ καχεκτικοὶ ἕνεκεν ἠθικῶν καταχρήσεων ἢ ἀπρονοησίας, τὰ τέκνα αὐτῶν γίνονται καχεκτικὰ καὶ ὀλιγόβια. Ἢ ὅταν ὁ ἄνθρωπος καταχρᾶται τῶν σωματικῶν του δυνάμεων ἐπιδιδόμενος εἰς διασκεδάσεις καὶ κάμνων κατάχρησιν τῶν μεθυστικῶν ποτῶν, παραβλάπτεται ἡ ζωτικότης τοῦ σώματος καὶ συντέμνεται ἡ ζωή. Καὶ ἀκριβῶς ἕνεκα τῶν καταχρήσεων ἡ σημερινὴ ζωὴ ὄχι μόνον σπανίως φθάνει εἰς τὸ ὅριον αὐτῆς ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἀποθνήσκουσι προώρως. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ συντομία τῆς ζωῆς ἡμῶν, παραβαλλομένη μὲ τὴν ζωὴν πολλῶν ζώων καὶ ἐντόμων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐφήμερα, εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη, ἀλλὰ παραβαλλομένη πρὸς τὸ ἄπειρον καὶ τὴν αἰωνιότητα εἶναι μηδέν. Ὅπως δὲ καὶ τὸ πρὸ ἡμῶν ἐδάφιον λέγει, «διατρέχομεν τὰ ἔτη ἡμῶν ὡς διανόημα».

2) ***Διατί ἡ τόση συντομία τῆς ζωῆς καὶ ποῖος ὁ προορισμὸς αὐτῆς;*** Βεβαίως τοῦτο ἐγένετο πρὸς τιμωρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἕνεκα τῆς παρακοῆς αὐτοῦ εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς περιορισμὸν τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ κακοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Διότι πόσον φοβερὸν θὰ ἦτο διὰ τὸν κόσμον, ἐὰν οἱ κακοῦργοι ἔζων πολλὰς ἑκατοντάδας ἐτῶν ὡς ὁ Μαθουσάλας.

Ἀλλ' ὁ κύριος προορισμὸς τῆς ζωῆς εἶναι ἄλλος—νὰ χρησιμοποιηθῇ αὕτη ἐπὶ καλῷ, συμφώνῳ πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἵνα μορφωθῇ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὁ χαρακτὴρ τοῦ Θεοῦ. Διότι ἂν καὶ ὁ ἄνθρωπος σωματικῶς συμμετέχῃ τοῦ χώματος καὶ τῆς γῆς, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλήφθη, ἐπλάσθη ὅμως κατὰ Θείαν εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν. Αὕτη δὲ ἡ Θεία εἰκὼν δὲν συνίσταται εἰς τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν ἀλλ' εἰς τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν καὶ διάπλασιν τοῦ χαρακτῆρος. Διὰ τοῦτο ἡ Ἁγία Γραφὴ πολλάκις μᾶς νουθετεῖ λέγουσα: «Ἅγιοι γίνεσθε ὡς ἐγὼ εἶμαι ἅγιος» καὶ «Τέλειοι γίνεσθε ὡς ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς Οὐρανοῖς εἶναι τέλειος». Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἡ παροῦσα ἡμῶν ζωὴ παρ' ὅλον τὸ σύντομον αὐτῆς εἶναι

προωρισμένη διὰ τὸν ἠθικὸν καταρτισμὸν ἡμῶν καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ εὐδαιμονίας ἡμῶν. Διότι ἡ μέλλουσα ἡμῶν ζωὴ συνδέεται στενῶς μετὰ τῆς παρούσης καὶ στηρίζεται ἐπὶ τῶν βάσεων, τὰς ὁποίας ἕκαστος ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ θέτει εἴτε ἐπὶ καλῷ εἴτε ἐπὶ κακῷ. Ὅπως δὲ εἰς τὴν γεωργίαν ὅ,τι σπείρει τις τοῦτο καὶ θερίζει, οὕτω καὶ ἡ εὐδαιμονία καὶ κακαδαιμονία ἡμῶν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς καλῆς ἢ κακῆς χρήσεως τῆς παρούσης ἡμῶν ζωῆς. Διότι μὲ τὴν ἔκλειψιν τῆς φυσικῆς ζωῆς δὲν ἐκλείπουσι καὶ αἱ ἠθικαὶ ἡμῶν δυνάμεις, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν ψυχὴν καὶ τὴν προσωπικότητα ἡμῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ πραγματικὴ ζωή, τῆς ὁποίας ἡ σημερινὴ ἡμῶν σωματικὴ ζωὴ εἶναι μία εἰσαγωγὴ καὶ πρόλογος. Ὁ Λογγφέλω, εἷς ἐκ τῶν διασήμων ποιητῶν καὶ φιλοσόφων τῆς Ἀμερικῆς, λέγει εἰς ἓν ποίημα αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ὅταν ὁ Θεὸς εἶπεν εἰς τὸν ἄνθρωπον, «Γῆ εἶσαι καὶ εἰς τὴν γῆν θέλεις ἐπιστρέψει», δὲν εἶπε τοῦτο περὶ τῆς ψυχῆς, ἥτις ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπ᾿ εὐθείας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ περὶ τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον ἐλήφθη ἐκ τῆς γῆς. Ἐνῷ προκειμένου περὶ τῆς ψυχῆς ὁ Θεὸς εἶπε: «Τὸ δὲ πνεῦμα ἐπιστρέφει πρὸς τὸν Κύριον ὅστις ἔδωκεν αὐτό». Ἤτοι, ἡ μὲν ὕλη μεταβαίνει πρὸς τὴν ὕλην, τὸ δὲ πνεῦμα πρὸς τὸν Θεόν, ὅστις εἶναι πνεῦμα καὶ ἀλήθεια. Καὶ πάλιν ὁ Ψαλμῳδὸς προκειμένου περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς λέγει: «Πολύτιμος εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ ἀνεύρετος σφόδρα, ὥστε νὰ ζῇ αἰωνίως καὶ νὰ μὴ ἴδῃ διαφθοράν» (Ψαλμ. μθ΄. 7).

Πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀνέγνωσα μίαν ἀλληγορίαν περὶ μιᾶς φυλῆς, ἥτις κατ᾿ ἔτος ἐξέλεγε τὸν βασιλέα αὐτῆς ἐκ τοῦ ἰδίου λαοῦ της καὶ μετὰ ἓν ἔτος ἀπέβαλλεν αὐτὸν ἐκ τῆς βασιλείας. Ὑπῆρχε δὲ ἓν ὡρισμένον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον κατὰ πᾶσαν πρωΐαν εἶχε τὸ καθῆκον νὰ μεταβαίνῃ εἰς τὸν θάλαμον τοῦ βασιλέως, νὰ τὸν ἐξυπνᾷ καὶ νὰ τῷ λέγῃ μεγαλοφώνως: «Ἐνθυμοῦ ὅτι ἡ βασιλεία σου εἶναι μονοετὴς καὶ φρόντισε νὰ ἐξασφαλίσῃς τὸ μέλλον σου». Ὅσοι δὲ μεταξὺ τῶν βασιλέων αὐτῶν ἦσαν φρόνιμοι ἐξησφαλίζοντο ὑλικῶς, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν αὐτῶν διετήρουν τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐμάρειαν αὐτῶν. Ὅσοι ὅμως ἠμέλουν καὶ ἠδιαφόρουν ἢ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀνέβαλλον τὴν φροντίδα διὰ τὸ μέλλον, μετὰ τὴν ἀποβολὴν αὐτῶν ἐκ τῆς βασιλείας ἐπεριφρονοῦντο καὶ διῆγον τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς των ἐν δυστυχίᾳ καὶ ἀθλιότητι. Οὕτω λοιπὸν καὶ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν εἶναι ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ ὡσεὶ βασιλεὺς αὐτεξούσιος εἰς τὸ νὰ πράττῃ ὅ,τι θέλει· ἡ δὲ συντομία τῆς ζωῆς ἡμῶν εἶναι ὁ κῆρυξ ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ἡ φωνὴ καθ᾿ ἑκάστην πρωΐαν καὶ ἑσπέραν μᾶς καλεῖ διὰ τῶν διαφόρων περιπετειῶν τῆς ζωῆς μας, ἰδίως δὲ διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ Θείου λόγου, νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι ἡ παροῦσα ἡμῶν ζωὴ εἶναι πρόσκαιρος καὶ θὰ τελειώσῃ ταχέως, ὅτι δὲν ἔχομεν ἐνταῦθα πατρίδα καὶ πόλιν διαμένουσαν καὶ ἑπομένως μὲ ὅλας ἡμῶν τὰς δυνάμεις τὴν οὐράνιον πατρίδα ὀφείλομεν νὰ ἐπιδιώξωμεν, ἤτοι, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἵνα ἐξασφαλίσωμεν τὴν εὐτυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν ἡμῶν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ. Διότι ἡ ἀπώλεια τῶν εὐκαιριῶν τῆς παρούσης ζωῆς εἶναι ἀνεπανόρθωτος, ἀφοῦ ἐν τῷ Ἅδῃ οὐκ ἔστι μετάνοια.

Πῶς ὅμως νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν ζωήν μας καλῶς καὶ νὰ συμμορφωθῶμεν πρὸς τὸν προορισμὸν ἡμῶν; Τὸν τρόπον διδάσκει ἡμᾶς ὁ Μωϋσῆς εἰς τὸν πρὸ ἡμῶν Ψαλμὸν λέγων: «Δίδαξον ἡμᾶς οὕτω νὰ μετρῶμεν τὰς ἡμέρας ἡμῶν ὥστε νὰ προσκολλῶμεν τὴν καρδίαν ἡμῶν πρὸς τὴν σοφίαν».

Ὑπάρχουσι δυστυχῶς εἰς τὸν κόσμον δύο πολυάριθμοι τάξεις ἀνθρώπων. Ἡ μία μετρᾷ τὰς ἡμέρας αὐτῆς ἀσχολουμένη εἰς τὸ νὰ σημειώνῃ τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων. Συγκρίνουσα δὲ τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων μὲ τὰς ἰδικάς της ἀρετὰς καὶ εὑρίσκουσα ἑαυτὴν ἀνωτέραν, αἰσθάνεται τέρψιν καὶ ἱκανοποίησιν. Ἡ δὲ ἄλλη τάξις μετρᾷ τὰς ἡμέρας αὐτῆς ζητοῦσα ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρας ἀπολαύσεις καὶ διασκεδάσεις, ἵνα ἐντρυφήσῃ περισσότερον εἰς τὴν ματαιότητα καὶ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἀδιαφοροῦσα ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ παρασταθῇ ἐνώπιον τοῦ δικαίου Κριτοῦ ἵνα δώσῃ λόγον διὰ τὴν χρῆσιν ἢ κατάχρησιν τῆς παρούσης ζωῆς. Ἀλλ' ὁ προορισμὸς τῆς ζωῆς δὲν ἐπιτυγχάνεται κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον. Ὁ θεόπνευστος συγγραφεὺς τοῦ 90οῦ Ψαλμοῦ διὰ τῆς δεήσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν (διότι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι μία προσευχὴ) ὅπως διδάξῃ ἡμᾶς νὰ μετρῶμεν καλῶς καὶ σωφρόνως τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μας, δὲν ἐννοεῖ νὰ ἀσχολώμεθα μὲ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων, οὔτε νὰ καυχώμεθα εἰς τὰς ἰδικάς μας ἀρετὰς καὶ τὰ ἀτελῆ ἔργα ἡμῶν, τὰ ὁποῖα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἶναι ὡς «ράκη πεπαλαιωμένα». Ἀλλ' ἀπεναντίας «νὰ προσκολλῶμεν τὴν καρδίαν ἡμῶν πρὸς τὴν σοφίαν». Σοφίαν δὲ λέγων δὲν ἐννοεῖ τὴν κοσμικήν, ἥτις εἶναι «μωρία παρὰ τῷ Θεῷ» κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον καὶ «ζωώδης καὶ δαιμονιώδης» κατὰ τὸν ἀπόστολον Ἰάκωβον, ἀλλὰ τὴν ἄνωθεν σοφίαν, ἥτις εἶναι ἐπιεικής, ἁγνή, εἰρηνικὴ καὶ ἀνυπόκριτος καὶ ἥτις ὁδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν ζωὴν τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς αἰωνιότητος. Μὲ ἄλλας λέξεις, εἰς τὸν Χριστόν, ὅστις κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον «ἐγεννήθη εἰς ἡμᾶς σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις» (Α' Κορ. 1: 30). Εἰς αὐτὴν τὴν σοφίαν τοῦ Χριστοῦ ὀφείλομεν νὰ προσκολλῶμεν τὰς καρδίας ἡμῶν, μετρῶντες τὰς ἡμέρας ἡμῶν καὶ προσέχοντες εἰς τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν ἡμῶν, ὥστε νὰ ἦναι σύμφωνος μὲ τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν Αὐτοῦ ὅπως περιγράφεται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. Διότι μόνον τοιουτοτρόπως δύναται κανεὶς νὰ ἴδῃ καὶ διορθώσῃ τὰ σφάλματά του καὶ νὰ κατορθώσῃ βαθμηδὸν καὶ ἐκ μακρᾶς ἀποστάσεως νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν τελειότητα. Καθὼς ὁ Μωϋσῆς, παραλαμβάνων τὰς δέκα ἐντολὰς ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ καὶ θεώμενος διαρκῶς ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας τὴν θείαν λαμπρότητα, ἐδέχθη τὴν ἀντανάκλασιν τῆς θείας λαμπρότητος ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, ὥστε οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ δὲν ἠδύναντο νὰ ἀτενίσωσιν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἡ καθ' ἡμέραν παραβολὴ τῆς ζωῆς ἡμῶν μὲ τὸν ἅγιον βίον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν θὰ μορφώνῃ τὸν θεῖον χαρακτῆρα ἐν ἡμῖν καὶ θὰ περιβάλλῃ ἡμᾶς μὲ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Χριστοῦ, ἵνα μὴ εὑρεθῶμεν γυμνοὶ καὶ κατησχυμένοι πρὸ Αὐτοῦ καὶ τῶν ἁγίων καὶ ἀγγέλων Αὐτοῦ ὅταν ἐμφανισθῶμεν ἐνώπιον τοῦ βήματος Αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπεναντίας νὰ ἀκούσωμεν καὶ ἡμεῖς ἐκ στόματος τοῦ Χριστοῦ τὰς χαροποιὰς ἐκείνας λέξεις: «Εὖγε, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγων ἐστάθης πιστός, ἐπὶ πολλῶν θέλω σὲ καταστήσει· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου!» Γένοιτο!

Ἰωάννινα. ***Γ. Ν. Προυσσαεύς.***

Ο ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ
ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Βιογραφίας τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν συνέγραψαν πολλοί· αἱ κυριώτεραι εἶναι ἡ τοῦ Baur, ἡ τοῦ Lechler, ἡ τοῦ Lewin, ἡ τῶν Conybeare καὶ Hawson, ἡ τοῦ H. Ewald, ἡ τοῦ Hausrath, ἡ τοῦ Farrar, ἡ τοῦ Sabatier, ἡ τοῦ Ramsay καὶ ἄλ ων λογίων. Οὐδεμία ὅμως τοιαύτη, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Διὸ καὶ ἐνομίσαμεν ὅτι θὰ προσφέρωμεν μίαν ὠφέλιμον ὑπηρεσίαν, ἐὰν ἠθέλομεν πληρώσει τὸ κενὸν τοῦτο, χάριν τῶν φιλοθρήσκων ὁμοεθνῶν μας ἐν γένει, ἰδίως δὲ χάριν τῶν Ελλήνων σπουδαστῶν τῆς Θεολογίας. Ἡ παροῦσα βιογραφία δὲν ἔχει ἀξιώσεις πρωτοτύπου ἐργασίας, καθ' ὃ βασιζομένη εἰς τὰ διάφορα ὡς ἄνω συγγράμματα. Εἶναι μάλιστα πολὺ συνοπτικωτέρα τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν. Ἀλλ' ἕως οὗ δημοσιευθῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐκτενεστέρα τις πρωτότυπος συγγραφὴ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, φρονοῦμεν ὅτι ἡ συνοπτικὴ αὕτη βιογραφία θὰ ἦναι χρήσιμον βοήθημα διὰ τοὺς μελετῶντας τὰ Ἀποστολικὰ χρονικὰ καὶ τὴν ἀνὰ τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνο-ρωμαϊκὸν κόσμον διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Μετὰ τὸν Θεῖον Ἱδρυτὴν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, τὴν σπουδαιοτάτην θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Χριστιανισμοῦ κατέχει ἀναμφισβητήτως Παῦλος ὁ Ταρσεύς. Ὁ ἀνὴρ οὗτος διακρίνεται μεταξὺ τῶν μεγάλων φυσιογνωμιῶν τῆς ἐποχῆς του καὶ ὡς ἄτομον καὶ ὡς ὁ αὐθεντικὸς ἑρμηνευτὴς τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ὡς ὁ μέγας κῆρυξ τοῦ Εὐαγγελίου πρὸς τὸν Ἐθνικὸν κόσμον. Ὡς ἄτομον διακρίνεται, διότι συνεδύαζεν ἐν ἑαυτῷ τὸν Ἰουδαῖον κατὰ τὴν καταγωγὴν καὶ θρησκευτικὴν προπαίδειαν, τὸν Ἕλληνα κατὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν θύραθεν μόρφωσιν, καὶ τὸν Ρωμαῖον πολίτην. Αἱ δὲ τρεῖς αὗται πλευραὶ τῆς προσωπικότητός του συνέβαλον μεγάλως εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ θαυμαστοῦ ἔργου αὐτοῦ. Ὡς θεόπνευστος ἑρμηνευτὴς τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας ἵσταται ὑπεράνω πάντων τῶν ἄλλων Ἀποστόλων. Καὶ ὡς κῆρυξ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ Ἀντιοχείας μέχρι Ρώμης καὶ πιθανὸν μέχρι τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν εἰργάσθη ὡς οὐδεὶς ἄλλος εἴτε σύγχρονος εἴτε μεταγενέστερος, διαρρήξας τὸν κλοιὸν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἄλλοι ἐκ τῶν Ἀποστόλων ἤθελον νὰ ἐγκλείσωσι τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ καταστήσας τὸν Χριστιανισμὸν παγκόσμιον κτῆμα.

Εἶναι τῇ ἀληθείᾳ δύσκολον νὰ ὑπερτιμήσῃ τις τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν σπουδαιότητα τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς προσέφερε πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν ὁ Παῦλος. Αἱ ἀκούραστοι ἱεραποστολικαί του περιοδεῖαι πρὸς κήρυξιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ οἱ κόποι του περὶ τὴν ἵδρυσιν καὶ ἐπίβλεψιν τόσων κατὰ τόπους ἐκκλησιῶν θὰ ἦσαν ἀρκετὸς τίτλος τιμῆς καὶ ὑπεροχῆς ὑπὲρ πάντας τοὺς συγχρόνους καὶ συναποστόλους του. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν εἶναι τὰ κυριώτερα τῶν εὐεργετημάτων, ἅτινα ἔδρεψεν ἡ ἀνθρωπότης ἐκ τοῦ ἔργου του. Διότι εἰς τὰς Ἐπιστολάς του εὑρίσκομεν τὴν πηγὴν καὶ τὴν ἀπαρχὴν ὅλης ἐκείνης τῆς ὑπερόχου Χριστιανικῆς φιλολογίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ κόσμος χρεωστεῖ τοὺς μεγαλειτέρους του θησαυροὺς ἠθικῆς σοφίας καὶ πνευματικοῦ φωτὸς καὶ παρηγορίας. Εἰς τὸν ὀξὺν νοῦν του, θερμαινόμενον ὑπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ καὶ φωτιζόμενον ὑπὸ τοῦ Θείου Πνεύματος, ὀφείλομεν τὴν συστηματοποίησιν καὶ σαφῆ ἐξήγησιν τῆς ἀλληλουχίας τῶν μεγάλων ἀληθειῶν τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἰς τὴν ἄκαμπτον

λογικήν του καὶ τὴν ὑψηλὴν διορατικότητά του ὀφείλομεν τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ἀπὸ τὸν ἀφόρητον ζυγὸν τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, τοῦ ζῶντος σώματος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τὸ νεκρὸν πτῶμα ἑνὸς καταργηθέντος Λευϊτισμοῦ. Ὡς Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν, ἦτο ὁ ἀπόστολος τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος καὶ τῆς διανοίας· ἐν τούτοις, ἔχει ἔτι μεγαλειτέραν δόξαν ὡς ὁ ἀπόστολος τῆς «διὰ πίστεως δικαιώσεως», ἥτις πηγάζει ἐκ τῆς μυστικῆς ἑνώσεως τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ—ὁ ἀπόστολος, ὅστις ἀπεκάλυψεν εἰς μυριάδας μυριάδων ἀνθρωπίνων ψυχῶν τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν ἁμαρτωλότητα καὶ τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν, τὴν προωρισμένην διὰ πάντα θνητόν.

Καὶ διὰ τοῦτο ὁσάκις κατὰ τοὺς μετέπειτα αἰῶνας ἡ Χριστιανικὴ πίστις ἐψυχράνθη καὶ ἐχαλαρώθη εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, ὁσάκις ὁ λύχνος τοῦ πνευματικοῦ Χριστιανισμοῦ ἐφαίνετο κινδυνεύων νὰ σβεσθῇ ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς δεισιδαιμονίας ἢ τοῦ σκεπτικισμοῦ, κυρίως διὰ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου ἀνεζωπυρώθη πάλιν ἡ πνευματικὴ ἐν Χριστῷ ζωή.

Ὁ Φάρραρ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὡς ἀξιοσημείωτον ὅτι πολλάκις ἡ Θεία Πρόνοια διέσπασεν ἢ διεσάλευσε συστήματα ψευδῆ δι' ἀνδρῶν γεννηθέντων καὶ ἀνατραφέντων ἐντὸς αὐτῶν τούτων τῶν συστημάτων.

Ὁ Λούθηρος λ. χ. ἦτο μοναχὸς Αὐγουστινιανός, ὁ Πασκάλ εἶχεν ἀνατραφῆ ὡς Ἰησουΐτης, ὁ Σπινόζα ἦτο Ἰουδαῖος. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὸν Παῦλον, ὅστις ἦτο Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, κατὰ νόμον Φαρισαῖος, καὶ ὅστις τὴν παιδικὴν καὶ ἐν μέρει τὴν ἐφηβικήν του ἡλικίαν διῆλθεν ἐντὸς Ἐθνικοῦ περιβάλλοντος, ἀνεδείχθη δὲ ὕστερον ὡς ὁ μέγας καὶ νικηφόρος πολέμιος τοῦ τε Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τοῦ Ἐθνισμοῦ.

Κεφ. 1ον

Ἡ παιδικὴ ἡλικία τοῦ Σαύλου.

Δὲν γνωρίζομεν ἐπακριβῶς τὸ ἔτος τῆς γεννήσεως τοῦ μεγάλου Ἀποστόλου. Κατὰ τὴν θανάτωσιν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου (37 μ. Χρ.) ὁ Σαῦλος ἀναφέρεται ὡς «νεανίας» (Πράξ. ζ'. 58)· ἐπειδὴ ὅμως εὐθὺς κατόπιν τῷ ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως ἡ εἰς Δαμασκὸν ἀποστολή, ἦτο δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μέλος τοῦ Συνεδρίου τῶν Ἰουδαίων, πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἦτο τότε τοὐλάχιστον 30 ἐτῶν τὴν ἡλικίαν. Ἐξ ἄλλου, εἰς τὴν πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολήν, ἥτις ἐγράφη περὶ τὸ ἔτος 63 μ. Χρ., ὁ Παῦλος ὀνομάζει ἑαυτὸν «πρεσβύτην». Ἐὰν λοιπὸν ὑποθέσωμεν ὅτι ἦγε τότε ἡλικίαν περίπου 60 ἐτῶν, εὑρίσκομεν ὅτι ἐγεννήθη ἐντὸς τῆς πρώτης δεκαετηρίδος τῆς παραδεδεγμένης ἀπὸ Χριστοῦ χρονολογίας, ἴσως περὶ τὸ ἔτος 4 ἢ 5 μ. Χρ. Ἦτο ἑπομένως κατὰ 8—10 ἔτη νεώτερος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐγεννήθη, ὡς ὁ ἴδιος μαρτυρεῖ (Πράξ. κβ'. 3), ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας (1) ἐκ γονέων Ἰουδαίων. Περὶ τῶν γονέων του οὐδεμίαν ἔχομεν πληροφορίαν,

(1) Κατὰ τὸν Ἱερώνυμον, τόπος τῆς γεννήσεώς του ἦτο τὸ χωρίον Γίσκαλα τῆς Γαλιλαίας, ὁπόθεν οἱ γονεῖς του μετηνάστευσαν εἰς Ταρσὸν ὀλίγον μετὰ τὴν γέννησίν του. Ἀλλ' ἡ πληροφορία αὕτη κρίνεται ὑπὸ τῶν περισσοτέρων βιογράφων του ὡς ἀπίθανος.

συμπεραίνομεν ὅμως ὅτι ἦσαν εὐσεβεῖς καὶ ζηλωταὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας, ἀφοῦ τὸν υἱόν των περιέτεμον τὴν ὀγδόην ἡμέραν κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον καὶ ὠνόμασαν αὐτὸν Σαῦλον ἢ Σαούλ, ὅπερ ὄνομα ἦτο προσφιλὲς εἰς τὴν φυλὴν Βενιαμὶν (εἰς ἣν ἀνῆκον), ὡς ἐκ τῆς μνήμης τοῦ πρώτου βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ, ὅστις καὶ αὐτὸς κατήγετο ἐκ τῆς φυλῆς Βενιαμίν. Ὁ πατὴρ τοῦ Σαύλου ἦτο Ρωμαῖος πολίτης (ἐκ πολιτογραφήσεως, πιθανῶς), διότι ὁ Ἀπόστολος ἐδήλωσεν εἰς τὸν χιλίαρχον ἐν Ἱερουσαλὴμ ὅτι αὐτὸς ἦτο ἐκ γενετῆς Ρωμαῖος πολίτης (Πράξ. κβ΄. 28).

Ἡ Ταρσὸς τῆς Κιλικίας δὲν ἦτο τότε ἡ μικρὰ καὶ ἀθλία Τουρκόπολις τῆς σήμερον. Ἦτο πόλις μεγάλη, πλουσία καὶ ἀρχαιοτάτη, ἱδρυθεῖσα κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου βασιλέως Σαρδαναπάλου, ἐπὶ Ἀλεξάνδρου δὲ τοῦ Μεγάλου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ εἶχε διαδραματίσει ἀρκετὰ σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἐπὶ Αὐγούστου Καίσαρος ἀνεκηρύχθη «ἐλευθέρα πόλις», ἤτοι, πόλις ἔχουσα αὐτονομίαν, ἀσυδοσίαν φόρων καὶ ἄ λα τινα προνόμια. Εἶχε δὲ μέγα ἐμπόριον, καθότι μόλις 12 μίλια ἀπέχουσα τῆς θαλάσσης, εἶχε πλωτὴν συγκοινωνίαν μετ᾿ αὐτῆς διὰ τοῦ ποταμοῦ Κύδνου, οὕτως ὥστε εἰς τὸ ἐπίνειόν της προσήγγιζον πολλὰ πλοῖα, κομίζοντα παντὸς εἴδους ἐμπορεύματα ἐξ Αἰγύπτου, Ἑλλάδος καὶ Ἑσπερίας καὶ παραλαμβάνοντα τὰ ἐγχώρια προϊόντα τῆς Ταρσοῦ, ἰδίως ξυλείαν ἐκ τῶν δασῶν τοῦ Ταύρου. Συνάμα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Παύλου ἡ Ταρσὸς ἦτο ἑστία τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ὅπου ἐδιδάσκετο ἡ φιλοσοφία, ἡ ρητορικὴ καὶ ἡ γραμματική, ἀνέδειξε δὲ πλείστους ποιητάς, ρήτορας, ἱστορικούς, ἰατροὺς καὶ φιλοσόφους. (²) Παρ᾿ ὅλην ὅμως τὴν ἐπίδοσιν ταύτην εἰς τὰ γράμματα, ἡ Ταρσὸς καὶ ἡ Κιλικία ἐν γένει εὑρίσκετο εἰς πολὺ ταπεινὸν ἐπίπεδον ἠθικῶς· ἐκεῖ ἤκμαζεν ἡ ἀσωτεία, ἡ πολυτέλεια, ἡ ἀσέλγεια, ἡ ἐξηρθρωμένη πολυθεΐα καὶ παντὸς εἴδους κακία, ὥστε κατὰ τὸν Φιλόστρατον, ὁ Τυανεὺς Ἀπολλώνιος, σύγχρονος τοῦ Παύλου, ἐλθὼν εἰς Ταρσὸν ἵνα ἐκπαιδευθῇ εἰς τὰς σχολὰς αὐτῆς, τόσον ἀηδίασεν ἐκ τῆς γενικῆς ἐκεῖ παραλυσίας, ὥστε παρεκάλεσε τὸν πατέρα του καὶ ἔλαβε παρ᾿ αὐτοῦ τὴν ἄδειαν νὰ συνεχίσῃ τὰς σπουδάς του ἀλλαχοῦ. (³)

Ὁ παῖς Σαῦλος ἀναμφιβόλως ὑπῆρξεν αὐτόπτης μάρτυς εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Ταρσοῦ τῆς ἐκλύσεως καὶ ἐξαχρειώσεως ταύτης τῶν συμπολιτῶν του. Ἡ αὐστηρὰ καὶ ἀμείλικτος περιγραφὴ τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τοῦ Ἐθνισμοῦ, ἣν εὑρίσκομεν εἰς τὴν Πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολὴν (α΄. 18—32), βεβαίως θὰ ἐβασίζετο εἰς τὰ

(²) Ὁ σύγχρονος σχεδὸν τοῦ Παύλου Στράβων (14, 673) λέγει περὶ τῆς Ταρσοῦ ὅτι αὕτη ὑπερέβαλλε καὶ τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατὰ τὴν «σπουδὴν» τῶν κατοίκων της πρὸς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ἄλλην ἐγκύκλιον παιδείαν. Διέφερεν ὅμως ἐκείνων τῶν κέντρων κατὰ τοῦτο, ὅτι οἱ φοιτῶντες εἰς τὰς σχολάς της ἦσαν ἐντόπιοι, ἐλάχιστοι δὲ ξένοι ἤρχοντο ἐκεῖ ἵνα σπουδάσωσιν· οἱ δὲ ἐντόπιοι, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν των, δὲν ἔμενον ἐκεῖ ἀλλὰ μετηνάστευον εἰς ξένας πόλεις κατὰ προτίμησιν.

(³) Ποίαν κακὴν φήμην ἔχαιρον οἱ κάτοικοι τῆς Κιλικίας κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐμφαίνεται ἐκ τῆς λέξεως «κιλικίζω», ἥτις ἐσήμαινε «φέρομαι ὠμῶς καὶ δολίως, ὡς οἱ Κίλικες». Οἱ ἀρχαῖοι μάλιστα εἶχον καὶ παροιμίαν: «Κᾶρες, Καππαδόκαι, Κίλικες, τρία κάππα κάκιστα».

ὅσα εἶχεν ἴδει καὶ ἀκούσει ὁ μέγας Ἀπόστολος ὡς παῖς ἔτι εἰς τὴν γενέτειραν πόλιν. Ἀλλ' ἡ ἠθικὴ αὕτη σῆψις δὲν τὸν ἐμόλυνε, διότι ἡ σώφρων καὶ εὐσεβὴς οἰκιακή του ἀγωγὴ ἐξουδετέρωνεν αὐτήν.

Πότε ἔφυγεν ὁ Σαῦλος ἐκ Ταρσοῦ δὲν γνωρίζομεν. Οἱ ἐγκύψαντες εἰς τὴν βιογραφίαν του λόγιοι διαφωνοῦσιν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Τινὲς πιστεύουσιν ὅτι ἔλαβε τὴν ἐγκύκλιον Ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν εἰς τὰς Ἐθνικὰς σχολὰς τῆς Ταρσοῦ, πρὶν ἢ μεταβῇ εἰς Ἱεροσόλυμα ἵνα μορφωθῇ εἰς τὴν θρησκευτικὴν σοφίαν τῶν Φαρισαίων. Ἄλλοι φρονοῦσιν ὅτι ὡς τέκνον εὐσεβῶν γονέων, οἵτινες ἂν καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν Ἑλληνιστικὴν Διασποράν, ἐκράτουν στερεῶς τὰς ἐθνικὰς καὶ θρησκευτικὰς παραδόσεις τῆς φυλῆς των, ὁ Σαῦλος, προωρισμένος εἰς τὸ νὰ γίνῃ ραββῖνος, ἤτοι, διδάσκαλος, ἐστάλη εἰς Ἱεροσόλυμα εἰς ἡλικίαν 13 ἐτῶν, ὡς ὥριζον οἱ ραββινικοὶ κανόνες. Ἐὰν παραδεχθῶμεν τὴν δευτέραν ταύτην γνώμην, ὁ Σαῦλος δὲν ἐσπούδασε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν σοφίαν· τὴν δὲ Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐγνώριζε μόνον ἐκ τοῦ συγχρωτισμοῦ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας μὲ τὸ Ἑλληνόφωνον περιβάλλον ἐν Ταρσῷ. Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς γνώμης των, οἱ παραδεχόμενοι τὴν δευτέραν ταύτην ἄποψιν φέρουσιν ἀφ' ἑνός μέν τὸ ὅτι ὁ Παῦλος, ὁμιλῶν πρὸς τὸν λαὸν ἐν Ἱερουσαλήμ, λέγει περὶ ἑαυτοῦ: «ἀνατεθραμμένος ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ» (Πράξ. κβ΄. 3), τοῦθ' ὅπερ δυσκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ἂν εἶχεν ἔλθει εἰς Ἱερουσαλὴμ ὡς ἔφηβος 20—25 ἐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ὅτι τὰ Ἑλληνικὰ τοῦ Παύλου γέμουσιν ἑβραϊσμῶν καὶ βαρβαρισμῶν, ἀσυμβιβάστων πρὸς μίαν ἐκπαίδευσιν εἰς τὰς τόσον προηγμένας εἰς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα σχολὰς τῆς Ταρσοῦ.

Ἐπὶ τοῦ ἐπιμάχου τούτου ζητήματος εἶναι ἀληθῶς δύσκολον νὰ ἀποφανθῇ τις μετὰ θετικότητος. Ὅτι ὁ Παῦλος εἶχε γνώσεις τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας μαρτυρεῖται ἐκ τῆς ἀγορεύσεώς του πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐκ τῆς Πρὸς Τίτον Ἐπιστολῆς. (¹) Τὰς γνώσεις ταύτας δυνατὸν καὶ νὰ ἀπέκτησεν ἐν Ἱερουσαλὴμ παρὰ τῷ Γαμαλιήλ, ὅστις ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς μαθητάς του νὰ μελετῶσι καὶ συγγράμματα Ἐθνικά. Ἀλλὰ καὶ ἐνδέχεται νὰ ἐφοίτησεν ἐπί τινα καιρὸν εἰς τὰς σχολὰς τῆς Ταρσοῦ. Φαίνεται ὅμως πιθανώτερον ὅτι λίαν ἐνωρὶς ὁ νεαρὸς Σαῦλος ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρός του εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀφοῦ ὁ ἴδιος Παῦλος λέγει περὶ ἑαυτοῦ (Πράξ. κς΄. 4): «Τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου, τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἐν Ἱεροσολύμοις ἴσασι πάντες Ἰουδαῖοι».

Ὅτι δὲ ἡ ἐν Ταρσῷ ἐκπαίδευσίς του ὑπῆρξεν Ἰουδαϊκὴ μᾶλλον ἢ Ἑλληνικὴ φαίνεται ἐπιβεβαιούμενον καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἶχεν ἐκμάθει τὴν τέχνην τοῦ σκηνοποιοῦ (Πράξ. ιη΄. 3), ἥτις τότε ἤκμαζε κυρίως ἐν Ταρσῷ. (²) Ἡ ἐκμά-

(¹) Πράξ. ιζ΄. 28: «Ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι, Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν».
Τίτ. α΄. 12: «εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος αὐτῶν προφήτης, Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί».

(²) Αἱ σκηναὶ τῆς Ταρσοῦ κατεσκευάζοντο ἐκ τριχῶν αἰγῶν, αἵτινες ἐκλώθοντο πρῶτον εἰς κλωστὰς καὶ εἶτα ὑφαίνοντο εἰς πανία, ἐξ ὧν κατεσκευάζοντο αἱ σκηναί. Τὰ τρίχινα ταῦτα ὑφάσματα ἐκαλοῦντο Κιλίκια. Ducange: «Κιλίκια· τράγοι ἀπὸ Κιλικίας οἱ δασεῖς· πάνυ γὰρ ἐκεῖσε ὑπερέχουσιν οἱ τοιοῦτοι τράγοι, ὅθεν καὶ τὰ ἐκ τριχῶν συντιθέμενα κιλίκια λέγονται».

θησις τῆς τέχνης ταύτης δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὴν ἀπόδειξις (ὡς ἐξελαβόν τινες) ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Σαύλου ἦτο πτωχός· διότι γενικῶς οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον τὴν ἀρχὴν ὅτι πᾶν παιδίον ἄρρεν ἔπρεπε νὰ ἐκμάθῃ τέχνην τινά, τί δὲ φυσικώτερον δι' ἕνα Ἑβραῖον Ταρσέα νὰ διδάξῃ τὸν υἱόν του τὴν σκηνοποιΐαν; Ὑποτίθεται μάλιστα ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Σαύλου ἦτο ἔμπορος σκηνῶν, ὧν ἐγίνετο μεγάλη ἐξαγωγὴ ἐκ Ταρσοῦ. Ἡ ἐκμάθησις λοιπὸν τῆς σκηνοποιΐας ὑπὸ τοῦ Σαύλου συνεπάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἀνατροφὴ τοῦ Σαύλου ἐν Ταρσῷ ἦτο Ἰουδαϊκὴ καὶ ὅτι καὶ ἄν ἀκόμη ἡ διαμονή του ἐκεῖ παρετάθη πέραν τοῦ 13ου ἔτους τῆς ἡλικίας του, ἡ ἐργασία του ὡς σκηνοποιοῦ δὲν θὰ τῷ ἐπέτρεπε νὰ συχνάζῃ τακτικῶς εἰς τὰς σχολὰς τῶν γραμμάτων.

Πάντως ἐν Ταρσῷ ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν ἐξέμαθεν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἥν βραδύτερον μετὰ τόσης δεινότητος ἐχειρίσθη γραπτῶς τε καὶ προφορικῶς εἰς τὸ μέγα του ἔργον. Οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι ἦσαν ἄνδρες μικρᾶς παιδείας, πιθανώτατα δὲ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐγνώριζεν ἢ ἠδύνατο νὰ χειρισθῇ τὴν Ἑλληνικὴν ἀρκούντως, ὥστε νὰ γράφῃ καὶ νὰ κηρύττῃ Ἑλληνιστί. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐλαλεῖτο τότε καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν, μόνος ἐκ τῶν Ἀποστόλων ὁ Παῦλος ἠδύνατο νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ τεράστιον ἔργον, ὅπερ τῷ ἀνετέθη.

Ἐπίσης τὸ ὅτι ὁ Παῦλος ἀνεγνώριζεν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ σοφία τῷ εἶχε παράσχει γνώσεις χρησίμους αὐτῷ βεβαιοῖ αὐτὸς ὁ ἴδιος λέγων: «Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί» (Ρωμ. α'. 14).

(ἀκολουθεῖ

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Πρὸς τοὺς αἰδεσιμωτάτους ἐφημερίους

καὶ τὸν εὐσεβῆ λαὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς.

Ἀπερίγραπτον ἐνεποίησαν φρίκην αἱ γνωσθεῖσαι ἤδη λεπτομέρειαι διαπραχθέντος κατ' αὐτὰς ἐν Ἀθήναις κακουργήματος, καθ' ὃ πενθερὰ καὶ νύμφη ἐκ μίσους προεμελέτησαν καὶ ἐν συνεργείᾳ μετ' ἄλλων διέπραξαν τὸν φόνον ἡ μὲν τοῦ γαμβροῦ, ἡ δὲ τοῦ συζύγου της. Τοιαῦτα ἐγκλήματα ἦσαν ἄλλοτε ἄγνωστα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν. Ἀλλὰ δυστυχῶς κατὰ τὴν ἣν διανύομεν μεταπολεμικὴν περίοδον ἡ λυμαινομένη πάσας τὰς χώρας μεγάλη ἐγκληματικότης ἤρξατο ἐπικινδύνως ἐπικαταλαμβάνουσα καὶ τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν. Διαπράττονται ἐν αὐτῇ ἐγκλήματα τέως ἀνήκουστα, οἷον καὶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος φρικιαστικὸν ἔγκλημα, ἐν γένει δὲ παρατηρεῖται χαλάρωσις τῶν ἠθικῶν δεσμῶν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν οἰκογενειῶν, τείνουσα εἰς ἀποσύνθεσιν καὶ ἐκφυλισμόν.

Αἱ αἰτίαι τούτων εἶναι πολλαὶ καὶ διάφοροι, ἀλλ' ἀναμφιβόλως ἡ ἐξασθένισις τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος μεγάλως συντελεῖ εἰς τοιαύτας θλιβερὰς τῆς

ἐγκληματικότητος ἐκδηλώσεις. Ἐνῷ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς κατὰ βάθος θρησκεύει καὶ εἶναι εὐσεβής, εἴς τινας τάξεις αὐτοῦ παρατηρεῖται χαλάρωσις τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, θρησκευτικὴ ἀδιαφορία καὶ ἀπιστία. Ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ θρησκευτικὴ ἀδιαφορία καὶ ἡ ἀπιστία προάγουν τὴν ἀνηθικότητα καὶ τὴν τάσιν πρὸς τὸ ἔγκλημα. Ἄνθρωπος ἀδιάφορος πρὸς τὴν θρησκείαν ἢ ἐντελῶς ἄπιστος, μὴ ἔχων ἰδανικά, ἀλλ' ἐκ τῆς ὕλης τὰ πάντα ἐξαρτῶν, δὲν διστάζει καὶ εἰς κακουργήματα νὰ προβαίνῃ πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ὀρέξεων καὶ παθῶν του. Ἄνθρωπος, μὴ ἔχων τὴν ψυχήν του θερμαινομένην ὑπὲρ τοῦ ἱερωτέρου τῶν αἰσθημάτων, οἷον τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, ἄνθρωπος μὴ ἔχων φόβον Θεοῦ, εὐκόλως συναρπάζεται ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ ρίπτεται ἀκάθεκτος πρὸς τὸ κακόν. Κανὲν ἄλλο αἴσθημα, ἐκτὸς τοῦ θρησκευτικοῦ, καὶ καμμία ἄλλη δύναμις δὲν δύνανται νὰ συγκρατήσουν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ ἐγκλήματος. Οὔτε ἡ παιδεία, οὔτε αἱ γνώσεις, οὔτε ὁ πολιτισμός, ἄνευ τῆς ἐξαγιαζούσης ταῦτα θρησκευτικῆς πίστεως, δύνανται νὰ προφυλάξουν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ κακοῦ. Μόνον ἡ θρησκεία, καὶ δὴ ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία, ἐξυψώνει τὸν ἄνθρωπον καὶ μόνον δι' αὐτῆς ἡ ζωὴ προσλαμβάνει τὴν ἀληθῆ καὶ ὑψηλήν της ἔννοιαν, μόνον αὕτη γίνεται ἡ πηγὴ τῆς ἀληθοῦς εὐτυχίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ δὲ ἔλλειψις αὐτῆς συνεπάγεται τοὺς φόνους, τὰ ἐγκλήματα, τὸν ἐκφυλισμόν, τοιαύτας ἀπαισίας ἐκδηλώσεις τοῦ κακοῦ, οἷαι συνταράσσουν τὴν κοινωνίαν μας.

Ἴσως πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι καὶ τῆς καθόλου κακοδαιμονίας τῆς συγχρόνου κοινωνίας αἰτία εἶνε ἡ ἐξασθένησις τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος. Διότι εἰς τὴν ἐξασθένησιν ταύτην ὀφείλεται, πρώτιστα πάντων, ἡ ἐπικράτησις ἀρχῶν καὶ συνηθειῶν ἀνατρεπτικῶν τῆς ἰσορροπίας τῶν κοινωνικῶν τάξεων, τῶν ἀνωμάλων σχέσεων κεφαλαίου καὶ ἐργασίας, τῆς χαλαρώσεως τῶν οἰκογενειακῶν δεσμῶν, τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἡδονισμοῦ, τῆς μανίας τῆς πολυτελείας, ἔναντι τῆς πείνης τῶν ἐργατικῶν τάξεων καὶ τοῦ φάσματος τῆς ἀνεργείας, τῆς ἐλλείψεως σεβασμοῦ τῶν κατωτέρων πρὸς τοὺς ἀνωτέρους, τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς, τῶν πολιτικῶν πρὸς τοὺς νόμους καὶ πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ Κράτους, τῆς πανταχοῦ ἐκδηλουμένης ἀναρχίας καὶ ἀπειθαρχίας. Ἡ ἐξασθένησις τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος εἶνε ἡ κυριωδεστέρα αἰτία καὶ αὐτῆς τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, διότι ἀνετράπησαν αἱ βάσεις ἐκεῖναι, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ ἀλληλεγγύη τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐξηφανίσθησαν ἡ ἐμπιστοσύνη, ἡ τιμιότης, ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἐργασίαν, ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἄλλου, καὶ ἀντικατεστάθησαν αἱ ἀρεταὶ αὗται διὰ τῆς κλοπῆς, τῆς ἁρπαγῆς, τοῦ ἀθεμίτου πλουτισμοῦ, τῆς αἰσχροκερδείας—ὅλων ἐκείνων τῶν κακιῶν, αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἐκ τῆς ἐλλείψεως τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ αἰσθήματος.

Ὅθεν εἶναι ἀνάγκη ν' ἀνανήψῃ ἡ κοινωνία καὶ ***νὰ ἐπανέλθῃ πρὸς τὸν Θεόν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπεμακρύνθη,*** νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς πηγὰς τῆς ἀληθοῦς ζωῆς καὶ νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῶν βάσεων αὐτῆς, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐξέπεσεν. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει ὑπέρτατον καθῆκον νὰ ἐργασθῇ πρὸς τοῦτο καὶ ν' ἀσκήσῃ τὴν εὐεργετικήν της ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κοινωνίας, δι' ὅλων τῶν δυνατῶν εἰς αὐτὴν πνευματικῶν μέσων.

Ἀλλ᾽ εἶναι ἀνάγκη καὶ ὁ λαὸς νὰ συναισθανθῇ βαθύτατα τὴν ἀξιοθρήνητον κατάστασιν, εἰς ἣν περιῆλθεν ἡ κοινωνία, καὶ νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν πρόληψιν τῆς τελείας καταπτώσεως. Τὸ φρικῶδες ἔγκλημα τῶν ἡμερῶν τούτων πρέπει νὰ ἐμβάλῃ πάντας εἰς σοβαρὰς σκέψεις· διότι τὸ ἔγκλημα εἶναι ἐκδήλωσις λίαν ἐπικινδύνου καταστάσεως τῆς κοινωνίας. Ἂς ἐνισχύσῃ ὁ λαὸς τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας πρὸς ἀναζωογόνησιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, διὰ τῆς ἐξυψώσεως τοῦ ἐφημεριακοῦ Κλήρου, τελείως ἐγκαταλελειμμένου ἰδίως ἐν τῇ ὑπαίθρῳ χώρᾳ, διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ***θείου κηρύγματος*** καὶ τῆς ***διδασκαλίας τῶν Χριστιανικῶν ἀρχῶν,*** διὰ τῶν ἔργων τῆς κοινωνικῆς προνοίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας. Ἂς ζητήσῃ ὁ λαὸς τὴν θρησκευτικὴν διαπαιδαγώγησιν τῆς νεολαίας, διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῆς διδασκαλίας τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων καὶ τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τῶν νέων, τὴν λῆψιν αὐστηροτάτων μέτρων πρὸς ἀπομάκρυνσιν αὐτῶν ἀπὸ θεαμάτων καὶ ἀκροαμάτων τῶν κινηματογράφων, διαφθειρόντων τὰς ψυχὰς καὶ προαγόντων τὰς ἐγκληματικὰς τάσεις. Οἱ κινηματογράφοι διὰ τῶν ἀσέμνων παραστάσεων, τὰ πορνογραφικὰ καὶ ἄσεμνα δημοσιεύματα διαφθείρουν καὶ καταστρέφουν ὄχι μόνον τοὺς νέους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐνήλικας, ἐπιβάλλεται δὲ ἡ ἄμεσος καταπολέμησις αὐτῶν πρὸς πρόληψιν τῆς τελείας ἠθικῆς καταστροφῆς. Δὲν ἀρκεῖ δὲ μόνον ἡ Ἀστυνομία καὶ αἱ ἄλλαι Ἀρχαὶ νὰ λαμβάνουν κατασταλτικὰ μέτρα, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη καὶ ὁ λαὸς νὰ συντρέχῃ εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν καὶ νὰ συντελῇ εἰς καταπολέμησιν τοῦ κακοῦ. Τὰ ἀπὸ σκηνῆς τοῦ θεάτρου καὶ ἀπὸ τῆς ὀθόνης τοῦ κινηματογράφου ἄσεμνα καὶ ἀνήθικα θεάματα καὶ ἀκροάματα, τὰ ἀπαίσια δημοσιεύματα, τὰ περιφερόμενα ἀνὰ τὰς ὁδοὺς πρὸς σκανδαλισμὸν ἰδίως τῶν νέων, ἔπρεπε ν᾽ ἀποκρούωνται ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, διὰ νὰ τελεσφορήσουν τὰ μέτρα τῶν Ἀρχῶν κατ᾽ αὐτῶν. Οἱ βλασφημοῦντες τὰ ἱερὰ καὶ ὅσια εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ εἰς τὰ διάφορα κέντρα, οἱ ὑβρίζοντες τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων ἔπρεπε νὰ καταδιώκωνται ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, διὰ νὰ παύσῃ ἡ καιρίως προσβάλλουσα τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν ἀσχημία αὕτη τῆς βλασφημίας τῶν θείων.

Ὑπάρχουν μυρίαι λεπτομέρειαι τῆς ζωῆς, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ προσέξῃ ὁ λαὸς πρὸς θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνόρθωσίν του. Ἀλλὰ γενικὴ ἀρχὴ δέον νὰ τεθῇ, κατὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀνόρθωσιν ταύτην. Σπουδαῖος δὲ παράγων πρὸς τοῦτο δέον ν᾽ ἀποβῇ ὁ ἐφημεριακὸς κλῆρος, ὡς ὄργανον πνευματικὸν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ κλῆρος πρέπει νὰ ἔχῃ ἐπίγνωσιν βαθυτάτην τῆς ἀποστολῆς του, ν᾽ ἀντιπροσωπεύῃ αὐτὸν τὸν Θεὸν δι᾽ ἑκάστης πράξεως καὶ ἐνεργείας του, ἔργῳ καὶ λόγῳ νὰ διδάσκῃ καὶ ἐπιβάλλῃ τὰς Χριστιανικὰς ἀρχὰς ἐπὶ τοῦ λαοῦ, νὰ ἦναι ὁ πραγματικὸς αὐτοῦ διδάσκαλος καὶ ὁδηγός. Ἐὰν αἱ τραγικαὶ γυναῖκες τοῦ συνταράσσοντος τὴν κοινωνίαν ἐγκλήματος διετέλουν ὑπὸ τὴν πραγματικὴν καὶ ἀληθῆ ἐπίδρασιν τῆς θρησκείας, ἀνήκουσαι εἰς αὐτὴν οὐχὶ μηχανικῶς καὶ τυπικῶς, ἀλλὰ διὰ πεφωτισμένου καὶ πραγματικοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, βεβαίως δὲν θὰ ἔβαφαν τὰς χεῖράς των εἰς τὸ αἷμα τοῦ θύματος, δὲν θὰ ἐκυριεύοντο ὑπὸ τοῦ μίσους καὶ δὲν θὰ προέβαινον εἰς τὸ στυγερὸν ἔγκλημα. Ὁ ἐφημεριακὸς κλῆρος ὀφείλει νὰ εὑρίσκηται εἰς διαρκῆ ἐπαφὴν πρὸς τὸν λαόν, νὰ εἰσέρχηται εἰς τὴν οἰκογένειαν ν᾽ ἁγιάζῃ καὶ νὰ νου-

θετῇ αὐτήν, νὰ διαλλάσσῃ τὰ διεστῶτα μέλη τῆς οἰκογενείας, νὰ προλαμβάνῃ τὴν ρῆξιν τῆς ἁρμονικῆς συμβιώσεως, νὰ εἰρηνεύῃ καὶ νὰ καθοδηγῇ, νὰ παρακολουθῇ τὰς ἀνάγκας τῶν δυστυχούντων, ν᾽ ἀνακουφίζῃ καὶ βοηθῇ αὐτούς.

Ταῦτα πολλάκις προφορικῶς ὑποδείξαντες πρὸς τὸν ὑφ᾽ ἡμᾶς ἐφημεριακὸν κλῆρον θεωροῦμεν ὡς ἀποτελοῦντα καθήκοντα αὐτοῦ ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων. Διότι ὁ κλῆρος δὲν ἔχει ἁπλῶς τελετουργικὰ θρησκευτικὰ καθήκοντα, ἀλλ᾽ ἀποτελεῖ σπουδαιότατον πνευματικὸν παράγοντα ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ὅθεν πατρικῶς ἀξιοῦμεν παρὰ παντὸς ἐφημερίου ὅπως ἐργάζηται κατὰ τρόπον ἁρμόζοντα εἰς τὴν τοιαύτην ἰδιότητα καὶ ἀποστολὴν τοῦ ἱεροῦ κλήρου. Ἕκαστος ἂς αἰσθάνεται βαθύτατα ὅτι ἀντιπροσωπεύει, ἐν τῷ κύκλῳ τῆς δράσεώς του ὡς κληρικοῦ, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὅτι τὸ ἔργον αὐτῆς ἐκτελεῖ ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Παραγγέλλομεν ὅπως ἡ παροῦσα ἐγκύκλιος ἀναγνωσθῇ ἐν τοῖς ναοῖς κατὰ τὴν προσεχῆ Κυριακὴν καὶ ἐξηγηθῇ εἰς τὸν λαόν, γίνωσι δὲ πρὸς αὐτὸν ἀνάλογοι προτροπαὶ καὶ συστάσεις.

Ἡ δὲ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

Εὐχέτης πρὸς Κύριον
† Ο ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Σημ. Συντάξεως. Ἀναδημοσιεύομεν τὴν ἀνωτέρω ἐγκύκλιον, διότι ἂν καὶ ἀπευθύνεται κυρίως πρὸς τὸν λαὸν τῆς πρωτευούσης, φρονοῦμεν ὅτι αἱ ἀλήθειαι, ἃς τόσον εὐγλώττως διατυπώνει, πρέπει νὰ ἀναγνωσθοῦν καὶ ἔξω τῶν Ἀθηνῶν. Μήπως εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ κατάστασις τοῦ λαοῦ ἦναι εὐχάριστος; Μήπως καὶ ἐκεῖθεν δὲν ἀγγέλλωνται καθ᾽ ἑκάστην παντοῖα ἐγκλήματα καὶ ἠθικὰ ἕλκη; Ὀρθῶς τονίζει ὁ Μ. Ἀρχιεπίσκοπος ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ πρέπει νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Αὐτόν.

Καθ᾽ ἡμᾶς ἡ ἀπομάκρυνσις αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς θρησκευτικῆς ἀμαθείας, εἰς ἣν πρὸ πολλοῦ ἔχει περιέλθει ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ὡς ἐκ ***τῆς ἐλλείψεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς*** εἰς γλῶσσαν καταληπτὴν καὶ ***διδασκαλίας τῶν ζωντανῶν ἀρχῶν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.*** Τὸ ἔργον δὲ τῆς διαδόσεως τοῦ Θείου Λόγου καὶ τοῦ κηρύγματος τῆς διὰ τοῦ Χριστοῦ σωτηρίας ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν πρέπει νὰ προηγηθῇ παντὸς ἄλλου. Διὰ τοῦτο δὲν ἀποκάμνομεν τονίζοντες ὅτι αὐτὰ τὰ δύο πράγματα—***Ἁγία Γραφὴ*** καὶ ***πνευματικὸν κήρυγμα***—εἶναι τὰ πρώτιστα, τὸ μόνον θεμέλιον ἐφ᾽ οὗ δύναται νὰ στηριχθῇ ἡ ἀναμόρφωσις τοῦ Ἑλλ. λαοῦ. Καὶ εἰς αὐτὰ πρέπει ἡ Ἐκκλησία πρωτίστως νὰ στρέψῃ τὰς προσπαθείας της.

ΠΕΡΙ ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑΣ

Ἡ λέξις «δεισιδαιμονία» παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἐσήμαινε κατ᾽ ἀρχὰς ἁπλῶς ***φόβος*** ἢ ***εὐλάβεια πρὸς τοὺς θεούς,*** ἤτοι ***θεοσέβεια.*** Ἀλλὰ βαθμηδὸν κατήντησε καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀκόμη νὰ σημαίνῃ ὅ,τι καὶ τὴν σήμερον, ἤτοι, τὸν ***παράλογον φόβον ἀοράτων δυνάμεων*** εἴτε καλῶν εἴτε κακῶν, καὶ κυρίως κακῶν. Ἐπίσης καὶ οἱ Ρωμαῖοι διέκρινον τὴν «θρησκείαν» (religio) ἀπὸ τὴν «δεισιδαιμονίαν» (superstitio), καὶ ταύτην ὁ μέγας Ρωμαῖος φιλόσοφος Κικέρων χαρακτηρίζει ὡς «ἀνόητον φόβον τῶν θεῶν» (timor inanis deorum).

Πάντως ἡ δεισιδαιμονία ἐπήγασε καὶ πηγάζει ἐκ τῆς ***πολυθεΐας.*** Αἱ ἄγριαι φυλαὶ τῆς γῆς κατέχονται μέχρι σήμερον ὑπὸ ἀπεριορίστου δεισιδαιμονίας, διότι εἰς κάθε λίθον ἢ φυτὸν καὶ εἰς κάθε κίνησιν ἢ ἐνέργειαν τῆς φύσεως φαντάζονται κρυπτόμενον κἄποιον θεὸν ἢ δαίμονα ἐχθρικὸν καὶ κακοποιόν. Ἀκόμη καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἂν καὶ ἔφθασαν εἰς τόσον ὑψηλὰ διανοητικὰ ἐπίπεδα διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν γραμμάτων, ἦσαν ὑποδεδουλωμένοι εἰς ποικίλας δεισιδαιμονίας, διότι ἡ πολυθεΐα των διαρκῶς ἀνεπτύσσετο καὶ διαρκῶς ἀνεκάλυπτε νέας θεότητας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὁμιλῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίοις ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου, μετεχειρίσθη περὶ αὐτῶν τὴν λέξιν «δεισιδαίμων» προφανῶς μὲ διφορουμένην ἔννοιαν, δηλ. καλὴν καὶ κακήν: «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ», ἤγουν, ἢ «σᾶς βλέπω κατὰ πάντα λίαν θεοσεβεῖς», ἢ καὶ «σᾶς βλέπω μᾶλλον δεισιδαίμονας». Καὶ ἐξηγεῖται ἀμέσως, ἀναφέρων ὅτι ἐνῷ περιειργάζετο τὰ «σεβάσματά» των, ἤτοι, τὰ ἱερὰ ἀντικείμενα τῆς θρησκείας των, εἶδε καὶ ἕνα βωμὸν μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀγνώστῳ Θεῷ». Οἱ Ἀθηναῖοι, τοῦτ' ἔστι, μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὴν λατρείαν ὅλων τῶν γνωστῶν Ὀλυμπίων καὶ ἄλλων θεοτήτων, δαιμόνων, ἡμιθέων, ἡρῴων, κτλ. καὶ φοβούμενοι μήπως παρέλειψαν νὰ δείξουν τιμὴν εἰς καμμίαν ἄγνωστον εἰς αὐτοὺς θεότητα, ἔστησαν τὸν βωμὸν ἐκεῖνον τὸν ἐπιγραφόμενον «Ἀγνώστῳ Θεῷ». Τοῦτο δὲ ἦτο καθαρὰ δεισιδαιμονία, δηλ. παράλογος φόβος θεῶν ἢ δαιμόνων, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος μετεχειρίσθη τὴν λέξιν, ἥτις εἶχε καὶ καλὴν καὶ κακὴν ἔννοιαν.

Δυστυχῶς ***ἡ δεισιδαιμονία δὲν ἐξέλιπε*** μὲ τὴν κατάρριψιν τῆς πολυθεΐας τοῦ ἀρχαίου κόσμου ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλ' ἐξηκολούθησε νὰ ὑπάρχῃ λανθάνουσα, ἐγκεντρισθεῖσα δὲ βαθμηδὸν εἰς τὸ Χριστιανικὸν δένδρον ἀνεβλάστησε πάλιν εὐθὺς ὡς ἡ πίστις τῶν Χριστιανῶν ἤρχισε νὰ χαλαροῦται καὶ νὰ συσκοτίζεται ὑπὸ τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς πλάνης. Τα λεγόμενα «ἅγια λείψανα», αἱ «θαυματουργοὶ» εἰκόνες καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀφ' ἧς ἤρχισαν ν' ἀναφαίνωνται μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως (δηλ. ἀπὸ τοῦ 5ου ἢ 6ου αἰῶνος μετὰ Χριστόν), ἔδωκαν μεγίστην ὤθησιν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς δεισιδαιμονίας.

Δὲν θέλω ὅμως ἐνταῦθα νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ θέμα τῆς τοιαύτης ***θρησκευτικῆς δεισιδαιμονίας,*** διότι ἐπὶ τέλους αὐτὰ τὰ πράγματα (ἅγια λείψανα, εἰκόνες, κτλ.) διδάσκονται ἐπισήμως ὑπὸ δύο μεγάλων κλάδων τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀποτελοῦν μέρος τῆς λατρείας καὶ τοῦ δογματικοῦ συστήματος αὐτῶν. Δὲν θέλω δὲ νὰ ὀνομάσω «δεισιδαίμονα» ἕνα ἄνθρωπον, ἁπλῶς διότι πιστεύει ὅσα τὸν διδάσκει ἡ Ἐκκλησία του. Αὐτὰ προτιμῶ νὰ τὰ ὀνομάσω «πλάνας».

Ἐδῶ θέλω νὰ ὁμιλήσω περὶ ἄλλων δεισιδαιμονιῶν ***ἀσχέτων πρὸς τὴν θρησκείαν***, αἱ ὁποῖαι δυστυχῶς εἶναι πολὺ διαδεδομέναι μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν πάσης ἀποχρώσεως καὶ πάσης γῆς. Ἐσκέφθητε ποτὲ πόσας τοιαύτας δεισιδαιμονίας συναντῶμεν καθ' ἡμέραν ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν ὁμοεθνῶν μας, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ Ἄγγλων, Γάλλων, Γερμανῶν καὶ Ἀμερικανῶν ἀκόμη; Ἀναφέρω αὐτὰ τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὡς τὰ σοβαρώτερα καὶ μᾶλλον προκεχωρημένα εἰς τὸν πολιτισμόν. Μεταξὺ τῶν ὀλιγώτερον σοβαρῶν καὶ νηφαλίων Χριστιανικῶν

λαῶν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς αἱ δεισιδαιμονίαι εἶναι ἀναρίθμητοι. Ἐν γένει δὲ ἡ ἀπαρίθμησις ὅλων τῶν δεισιδαιμονιῶν τοῦ σημερινοῦ κόσμου (τῶν ἀσχέτων πρὸς τὴν θρησκείαν) θὰ ἐγέμιζε τόμους ὁλοκλήρους.

Τὰς δεισιδαιμονίας, περὶ ὧν ὁ λόγος, πολλοὶ Χριστιανοὶ δὲν τὰς θεωροῦν ὡς τίποτε ἀξιοκατάκριτον, καὶ τὰς ὀνομάζουν ἁπλῶς «**προλήψεις**» ἢ «ἔθιμα», διότι ἡ λέξις «δεισιδαιμονία» κτυπᾷ δυσαρέστως εἰς τὴν ἀκοὴν καὶ θίγει τὴν φιλοτιμίαν τῶν «πεπολιτισμένων», οἵτινες πιστεύουν εἰς αὐτὰς τὰς μωρίας. Λάβετε λ. χ. τὴν «πρόληψιν» (ἂς τὴν ὀνομάσω καὶ ἐγὼ ἔτσι) περὶ τοῦ ἀριθμοῦ 13. Ἡ μεγάλη πλειονότης τῶν ἀνθρώπων εἰς ὅλας τὰς πεπολιτισμένας χώρας κατέχεται ὑπὸ τῆς «προλήψεως» ταύτης καὶ αἰσθάνονται οἱ ἄνθρωποι (ἀκόμη καὶ σοφοὶ καὶ εὐφυεῖς καὶ σώφρονες) ἀνησυχίαν καὶ ταραχήν, ἂν συμπέσῃ νὰ καθήσουν 13 συνδαιτυμόνες εἰς μίαν τράπεζαν. Τὰ πλεῖστα ξενοδοχεῖα τοῦ κόσμου ἀποφεύγουν νὰ ἔχουν δωμάτιον ὑπ' ἀριθ. 13. Καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Σημειωτέον ὅτι ἡ «πρόληψις» αὐτὴ ἐπικρατεῖ μόνον μεταξὺ Χριστιανῶν· οἱ μὴ Χριστιανικοὶ λαοὶ εἶναι ἐλεύθεροι αὐτῆς. Ἄλλοι πάλιν Χριστιανοὶ ἔχουν ὡς «ἀποφράδας» αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος. Ὁ μακαρίτης βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Γεώργιος ὁ Α', ἀνὴρ εὐφυέστατος καὶ κοσμογυρισμένος, καταγόμενος μάλιστα ἀπὸ φυλὴν σοβαρὰν καὶ ψύχραιμον, οὐδέποτε ὑπέγραφε διατάγματα ἢ ἐνήργει τι σοβαρὸν ἢ ἀνεχώρει διὰ ταξείδιον τὴν Τρίτην ἡμέραν. Εἰς ἄλλας χώρας θεωρεῖται ὡς ἀποφρὰς ἡ Παρασκευή.

Μεταξὺ τῶν Ἀγγλοσαξωνικῶν λαῶν ὑπάρχει ἡ «πρόληψις», ὅτι ἂν τυχαίως χυθῇ ὀλίγον ἅλας ἐπὶ τῆς τραπέζης, κἄτι ἀπευκταῖον θὰ συμβῇ. Ὅποιος τὸ ἔχυσε, θὰ ἴδῃ κακόν· καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κακοῦ πρέπει νὰ πάρῃ τρεῖς «τσιμπιαῖς» τοῦ χυθέντος ἅλατος καὶ νὰ τὶς ρίψῃ ὄπισθέν του ὑπεράνω τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου του. Ἄλλοι πάλιν τρέμουν ἂν ραγίσῃ ἕνας καθρέπτης ἢ πέσῃ κατὰ γῆς μία εἰκὼν κρεμασμένη εἰς τὸν τοῖχον. Ἄλλοι τὸ θεωροῦν κακὸν οἰωνὸν νὰ περάσουν ἀπὸ κάτω ἀπὸ μίαν κινητὴν σκάλαν, ἀκουμβισμένην εἰς τὸν τοῖχον. Καὶ τί νὰ εἴπω διὰ τὰ ὄνειρα, τὰ ὁποῖα εἰς πᾶσαν χώραν ἀνέκαθεν θεωροῦνται ὡς σοβαρὰ προμηνύματα καὶ παραινέσεις;

Μία ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτάτας καὶ μᾶλλον διαδεδομένας ἔτι καὶ σήμερον δεισιδαιμονίας ἢ «προλήψεις» εἶναι ἡ περὶ ***βασκανίας***. Σχεδὸν ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς τὴν ἀναφέρουν μετὰ μεγάλης σοβαρότητος καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀρχαιότητος ἐφόρουν φυλακτήρια κατὰ τῆς βασκανίας ἢ ἔπτυον (ὅπως κάμνομεν καὶ τὴν σήμερον) πρὸς ἀποτροπὴν αὐτῆς. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μάλιστα Ρώμῃ ὑπῆρχον καὶ ἐπίσημοι νόμοι περὶ τιμωρίας τῶν ἐνεργούντων βασκανίας! Εἰς δὲ τὴν σημερινὴν Ἰταλίαν εἶναι πάνδημος ἡ δεισιδαιμονία αὕτη. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅλοι γνωρίζομεν ὅτι εἶναι «κακὸ» νὰ ἐπαινέσῃς τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν χάριν ἑνὸς παιδίου. πρέπει συγχρόνως νὰ τὸ φτύσῃς, «διὰ νὰ μὴ βασκαθῇ». Ἄλλοι κρεμοῦν ἕνα σκόρδο στὴν κληματαριάν των, διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὸ βάσκανον βλέμμα ἀπὸ τὰ σταφύλια· ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία «σκόρδο 'στὰ μάτια του!» Οἱ δὲ καρραγωγεῖς τῶν πόλεων καὶ οἱ χωρικοὶ τῆς ὑπαίθρου χώρας δένουν χάνδρες γαλάζιες περὶ τὸν τράχηλον τῶν ἀλόγων των, διὰ νὰ μὴ τὰ βασκάνῃ κανεὶς φθονερὸς ὀφθαλμός.

Τὸ αὐτὸ κάμνουν ἐν Τουρκίᾳ, ἐν Ἰνδοστάνῃ, ἐν Κίνᾳ καὶ ἀλλαχοῦ οἱ κάτοχοι ἵππων ἢ καμήλων. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς Σκωτίας καὶ εἰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας οἱ χωρικοὶ «τὸ ἔχουν γιὰ κακὸ» νὰ τοὺς συγχαρῇ κανεὶς διὰ τὴν καλήν των ὑγιείαν ἢ διὰ τὰ καλά των σπαρτά. Μεταξὺ δὲ τῶν ἀγρίων καὶ ἀπολιτίστων φυλῶν ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης ὁ φόβος τῆς βασκανίας εἶναι ἡ μᾶλλον διαδεδομένη δεισιδαιμονία.

Ἀλλά, θὰ μοῦ εἴπητε, αὐταὶ εἶναι δεισιδαιμονίαι ἁπλῶν καὶ ἀγραμμάτων χωρικῶν ἢ ἀγρίων καὶ ἀνθρωποφάγων φυλῶν· ἡ «ἀνεπτυγμένη» σημερινὴ κοινωνία ἀπέβαλεν αὐτὰς τὰς μωρίας. Εἰς ἀπάντησιν, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω ὅτι αἱ μάγισσαι, μὲ τὰ «μάγεια», τὰς προφητείας καὶ τὰ βότανά των, κάμνουν χρυσὲς δουλιὲς εἰς τὰς πόλεις ὄχι μόνον μεταξὺ ὑπηρετριῶν καὶ ἐργατῶν, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ κυρίων καὶ κυριῶν τῶν ἀνωτέρων τάξεων. Ὅλοι δὲ γνωρίζομεν ὅτι, ὅταν εἴπωμεν εἰς φίλον πόσον «στέκεται καλά», πρέπει ταυτοχρόνως ἢ νὰ τὸν φτύσωμεν ἢ νὰ προσθέσωμεν, «νὰ μὴ βασκαθῇς!», εἰς δὲ τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ἀμερικὴν πρέπει νὰ ἐγγίσωμεν ξύλινόν τι ἀντικείμενον, εἰς τὴν Γερμανίαν νὰ φωνάξωμεν «Unberufen!» («ἀγύρευτο νὰ ἦναι!»), διὰ νὰ μὴ ἐπέλθῃ βασκανία!

Γελῶμεν μὲ τὰ ἀνωτέρω. Ἀλλ' ἔπρεπε μᾶλλον νὰ κλαίωμεν, βλέποντες τὸν Χριστιανικὸν κοσμον εὑρισκόμενον ὑπο τὸ κρᾶτος τοιούτων καὶ τοσούτων δεισιδαιμονιῶν, αἵτινες ***ἀναιροῦν κάθε ἰδέαν περὶ Θεοῦ καὶ Θείας Προνοίας***, τὴν ὁποίαν διδάσκει ἡ ἁγία θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πῶς εἶναι δυνατὸν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρὸ 2000 ἐτῶν ἕνας ἐθνικὸς καὶ εἰδωλολάτρης Κικέρων ἐχαρακτήριζεν ὡς «ἀνόητον φόβον τῶν θεῶν», νὰ ἔχουν κυριαρχίαν σήμερον ἐπὶ ἀνθρώπων φερόντων τὸ ὄνομα τοῦ *Χριστοῦ*; Πῶς εἶναι δυνατὸν σήμερον ἐν μέσῳ αἰῶνος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν φώτων τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ πνεύματος νὰ συμμεριζώμεθα τὰς τερατώδεις δεισιδαιμονίας τῶν ἀγρίων τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Πολυνησίας;

Δυνάμεθα ἀληθῶς νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ πανάγαθος καὶ δίκαιος Θεός, ὁ πλάστης τοῦ Σύμπαντος καὶ δοτὴρ παντὸς ἀγαθοῦ, δύναται νὰ καταδεχθῇ νὰ θανατώσῃ ἢ νὰ βλάψῃ ἕνα ἄνθρωπον ἁπλῶς καὶ μόνον διότι ἐκάθησεν εἰς τὸ τραπέζι μὲ 12 ἄλλους συνδαιτυμόνας, ἢ νὰ τοῦ στείλῃ δυστύχημα, διότι ἐχύθη ὀλίγον ἅλας; Εἶναι δυνατὸν ὁ ἄπειρος καὶ παντοδύναμος Θεὸς νὰ φθονήσῃ σὲ καὶ ἐμέ, διότι εἴμεθα ὑγιεῖς ἢ διότι ἔχομεν καλὴν ἐσοδείαν ἢ καλὸν ἄλογον ἢ ὡραῖα τέκνα. Ἐὰν πάλιν τὰ δυστυχήματα αὐτά, ἅτινα τρέμομεν, πρόκειται νὰ μᾶς ἔλθουν οὐχὶ ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀλλ' ἀπὸ τὸν Πονηρόν, διατί καταφεύγομεν εἰς παιδαριώδη τεχνάσματα ἢ εἰς ἄψυχα φυλακτὰ πρὸς ἀποσόβησίν των, καὶ ὄχι διὰ τῆς προσευχῆς εἰς τὸν παντοδύναμον Θεόν, εἰς τὸν Ὁποῖον λέγομεν ὅτι πιστεύομεν;

Ὄχι, ὅλαι αὐταὶ αἱ δεισιδαιμονίαι (αἱ «προλήψεις», ἂν θέλετε) εἶναι ***τελείως ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν*** καὶ ἀποδεικνύουν ἐπικίνδυνον ἔλλειψιν πίστεως ἐκ μέρους τῶν λεγομένων Χριστιανῶν. Ἀκολουθοῦντες ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον βαθμὸν αὐτὰς τὰς γελοίας δεισιδαιμονίας, ***καταβιβάζομεν καὶ ἐξευτελίζομεν τὸν Θεόν μας*** εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν ξοάνων καὶ τῶν ψευδῶν θεῶν τοῦ τε ἀρχαίου κόσμου καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν τῆς σήμερον. Τί θὰ ἐλέγομεν ἐὰν

τὰ τέκνα μας εἶχον τοιαύτην ἰδέαν περὶ ἡμῶν, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς φαινόμεθα ὅτι ἔχομεν περὶ τοῦ Θεοῦ; Πόσον θὰ μᾶς ἐπίκραινε νὰ βλέπωμεν τὰ τέκνα μας νὰ πιστεύουν ὅτι ἔχομεν τοιαύτας ἀδίκους καὶ μοχθηρὰς διαθέσεις ἀπέναντί των! Ἄρα πόσον πρέπει νὰ λυπῆται ἡ πατρικὴ καρδία τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς μὲ τὰς δεισιδαιμονίας ἢ «προλήψεις» μας αὐτάς— Αὐτός, ὅστις ἔχει ἀριθμήσει καὶ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μας καὶ ζητεῖ νὰ μᾶς εὐλογήσῃ, ὄχι νὰ μᾶς βλάψῃ!

Ἡ θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατέρριψεν ὅλους τοὺς ψευδεῖς θεοὺς τῆς ἀρχαιότητος καὶ κατετρόπωσε τὸν Σατανᾶν καὶ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ. Καθὼς λέγει ὁ Παῦλος, «δὲν ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ πνεῦμα δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ» (Β'. Τιμ. α'. 7). Ἐὰν δὲ θέλωμεν νὰ φέρωμεν ἐπαξίως τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, πρέπει νὰ ἀποβάλωμεν ὅλας αὐτὰς τὰς δεισιδαιμονίας, αἵτινες, ὅσον ἀθῷαι καὶ ἂν φαίνωνται, εἶναι ἀνάξιαι τῆς ὑψηλῆς κλήσεως τοῦ Χριστιανοῦ καὶ ἀσυμβίβαστοι πρὸς τὴν πίστιν εἰς τὸν ἀληθῆ Θεὸν καὶ τὸν ὃν ἀπέστειλεν Ἰησοῦν Χριστόν.

Τακτικὸς ἀναγνώστης τοῦ «Ἀστέρος».

Σημ. Συντάξεως. Ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω ἀρκετὰ ἐνδιαφέροντος θέματος θὰ ἠθέλομεν νὰ ἀκούσωμεν καὶ ἄλλας γνώμας.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

(συνέχεια)

Γ'.

Ἡ τοπογραφικὴ ἀκρίβεια τῆς Πεντατεύχου.

Ἐξ ὅσων ἀνωτέρω ἐδείξαμεν βλέπομεν ὅτι θρυμματίζονται, μία πρὸς μίαν, αἱ μετὰ τόσης ἀνεπιφυλάκτου πεποιθήσεως ἐξαγγελθεῖσαι προϋποθέσεις τῆς «Ἀνωτέρας Κριτικῆς» καὶ τὰ πορίσματα ταύτης ὡς πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν τῆς Πεντατεύχου, πρὸ τῶν ἀκαταμαχήτων γεγονότων, τῶν ἀνακαλυφθέντων ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογίας. Ἂς στραφῶμεν τώρα καὶ πρὸς τὸ πεδίον τῆς γεωγραφίας καὶ ἂς ἐξελέγξωμεν διὰ τῶν πραγμάτων τὴν τοπογραφικὴν ἀκρίβειαν τῆς Γραφικῆς ἀφηγήσεως.

Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὰ περὶ Παλαιστίνης ἐξιστορούμενα ἐν τῇ Γραφῇ, δὲν παρουσιάζει δυσκολίαν τινὰ ἡ ὑπόθεσις ὅτι ταῦτα ἐγράφησαν ὑπὸ ἀνθρώπων κατοικούντων τὴν χώραν ἐκείνην, ἧς οἱ γεωγραφικοὶ χαρακτῆρες, γνωστοὶ εἰς αὐτούς, δὲν εἶχον ὑποστῆ μεταβολὰς οὐσιώδεις. Προκειμένου ὅμως περὶ τῆς Αἰγύπτου, τὸ πρᾶγμα διαφέρει, καθότι σὺν τῷ χρόνῳ, ὡς ἐκ τῶν πολιτικῶν διακυμάνσεων, διὰ τῶν ὁποίων διῆλθεν ἡ χώρα τῶν Φαραώ, οἱ φυσικοὶ χαρακτῆρες τοῦ

ἀνατολικοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου ὑπέστησαν διαφόρους μεταβολὰς κατὰ διαφόρους περιόδους τῆς Αἰγυπτιακῆς ἱστορίας εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἐὰν παρεβάλλετο γεωγραφικὸς χάρτης τῆς Αἰγύπτου σχεδιασθεὶς κατὰ τὴν 17ην Δυναστείαν, πρὸς χάρτην οἱασδήποτε ἄλλης περιόδου τῆς Αἰγυπτιακῆς ἱστορίας, θὰ ἀνευρίσκοντο οὐσιώδεις διαφοραὶ μεταξὺ αὐτῶν. Καὶ τοῦτο διότι αἱ πολιτικαὶ μεταβολαί, αἵτινες διεδέχθησαν ἀλλήλας εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Νείλου, μετέβαλον καὶ τὴν κατὰ καιροὺς γεωγραφικὴν ὄψιν τοῦ Δέλτα, καὶ τὰς πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀσίας σχέσεις αὐτοῦ, ὡς μαρτυρεῖ ἡ κατὰ καιροὺς ἵδρυσις ὀχυρῶν πόλεων καὶ ἡ μετέπειτα ἐγκατάλειψις αὐτῶν, ἡ μετατόπισις τῶν πρωτευουσῶν, ἡ κατασκευὴ διωρύγων καὶ ἡ κατόπιν ἀχρήστευσις καὶ ἔμφραξις αὐτῶν.

Κατὰ τρεῖς διαφόρους περιόδους ἡ ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν Αἰγυπτιακὴν ἱστορίαν—κατὰ τὴν περίοδον τῶν Πατριαρχῶν, κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἐξόδου τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῶν βασιλέων τοῦ Ἰσραήλ. Ἐκ τούτων μόνον ἡ τῆς Ἐξόδου μᾶς ἐνδιαφέρει ἐπὶ τοῦ παρόντος. Κατὰ τοὺς «Ἀνωτέρους Κριτικούς», ἡ ἐν τῇ Πεντατεύχῳ ἀφήγησις τῆς Ἐξόδου ἐγράφη πολλὰς ἑκατονταετηρίδας μετὰ τὸ ὑποτιθέμενον τοῦτο γεγονός, καὶ μάλιστα ὄχι ἐπὶ τῇ βάσει συγχρόνων πηγῶν—δηλαδὴ ἐπισήμων Αἰγυπτιακῶν ἐγγράφων—ἀλλ' ἐκ λαϊκῶν παραδόσεων καὶ θρύλων.

Ἄς ὑποβάλωμεν λοιπὸν εἰς τὴν βάσανον τῆς λυδίας λίθου τῆς ἀρχαιολογίας καὶ ταύτην τὴν πρόκλησιν τῆς «Ἀνωτέρας Κριτικῆς», καὶ ἄς ἴδωμεν τί περὶ τούτου ἀποφαίνονται τὰ γεγονότα.

Οἱ Αἰγυπτιολόγοι ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν σύμφωνοι ὡς πρὸς τὴν ταὐτότητα τοῦ Φαραὼ τῆς Ἐξόδου, παραδεχόμενοι ὅτι οὗτος ἦτο Ραμσῆς ὁ Β΄, ὁ Μέγας Φαραὼ τῆς 19ης Δυναστείας. Ἕν δὲ τῶν κυριωτέρων προβλημάτων, πρὸς ἐπίλυσιν τῶν ὁποίων ἱδρύθη ἡ «Ἀποστολὴ Ἐξερευνήσεως τῆς Παλαιστίνης» (Palestine Exploration Fund), ἦτο ἡ ἐξακρίβωσις τῆς προϋποθέσεως ταύτης. Αἱ δὲ ἔρευναι τῆς Ἀποστολῆς ἀπέδειξαν πράγματι ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ Φαραώ, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Ἐξόδου. Ἐν τῷ α΄. κεφαλαίῳ τῆς Ἐξόδου (ἐδάφ. 11) ἀναφέρεται ὅτι οἱ Ἰσραηλῖται «ᾠκοδόμησαν εἰς τὸν Φαραὼ πόλεις ὀχυράς, τὴν Πιθὼμ καὶ τὴν Ραμεσῆ». Τοῦτο ἐπιβεβαιοῖ καὶ πάπυρος περιγράφων τὴν Ραμεσῆ· τῷ δὲ 1884 ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος Ναβίλλ ἀνεκάλυψε τὰ ἐρείπια τῆς Πιθώμ, ἔνθα αἱ ἀκολούθως γενόμεναι ἀνασκαφαὶ ἐπεβεβαίωσαν ὅτι Ραμσῆς ὁ Β΄. ἦτο πράγματι ὁ ἄρχων τῆς Αἰγύπτου, ὅτε διετάχθη ἡ ἵδρυσις τῆς πόλεως ταύτης, καὶ ὅτι ὁ αὐτὸς Ραμσῆς ὁ Β΄. ἦτο ὁ Φαραώ, εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ὁποίου ἀνετράφη ὁ Μωϋσῆς, συμφώνως πρὸς τὴν ἀφήγησιν τῆς Π. Διαθήκης.

Εἶναι λοιπὸν βέβαιον ὅτι ἡ ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἔξοδος τῶν Ἰσραηλιτῶν ἔλαβε χώραν ἐπὶ τῆς 19ης Δυναστείας· ἑπομένως καὶ αἱ ἀναφερόμεναι ἐν τῇ Γραφῇ τοπογραφικαὶ λεπτομέρειαι εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὸν χάρτην τοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου ὡς ἐνεφανίζετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἐὰν δηλαδὴ ἡ ἀφήγησις τῆς Γραφῆς συνεγράφη ὑπὸ μεταγενεστέρων, ὅπως διατείνονται οἱ ὀπαδοὶ τῆς «Ἀνωτέρας Κριτικῆς», αἱ τοπογραφικαὶ λεπτομέρειαι θὰ ἦναι διάφοροι ἐκείνων, αἵτινες ἐχαρακτήριζον τὸ Δέλτα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς 19ης Δυνα-

στείας, καὶ ἑπομένως ὅλη ἡ ἱστορία τοῦ Μωϋσέως, ὡς ἐκτίθεται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, θὰ ἐξητμίζετο εἰς μῦθον.

Εὐτυχῶς συμβαίνει νὰ γνωρίζωμεν ἀρκετὰ πράγματα περὶ τῆς τοπογραφίας τοῦ ἀνατολικοῦ Δέλτα τοῦ Νείλου ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς 19ης Δυναστείας, χάρις εἰς τοὺς παπύρους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἵ ὁποῖοι διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Ἐξ αὐτῶν μανθάνομεν ὅτι ἡ Αἴγυπτος ἐπροστατεύετο πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀσίας διὰ μακρᾶς καὶ ἰσχυρᾶς γραμμῆς ὀχυρωμάτων, ἤτοι, «Τείχους» (Σούρ), ὡς ὀνομάζεται εἰς τὴν Πεντάτευχον. Ἡ γραμμὴ αὕτη εἶχε τὴν αὐτὴν περίπου κατεύθυνσιν μὲ τὴν σημερινὴν διώρυγα τοῦ Σουέζ. Αἱ διὰ τοῦ Τείχους τούτου δίοδοι ἐφρουροῦντο ἰσχυρῶς, πρὸς δυσμὰς δὲ τοῦ Τείχους ἐξετείνετο ἡ περιφέρεια τῆς Θοκὼτ (τῆς Σοκχὼθ τῆς Πεντατεύχου), τῆς ὁποίας πρωτεύουσα ἦτο ἡ Πιθώμ. Πρὸς δυσμὰς ταύτης ἐξετείνετο ἡ γῆ Γεσέν, εἰς τὸ λεκανοπέδιον ὅπερ σήμερον ὀνομάζεται Τουμιλάτ, παραλλήλως προς τὴν σημερινὴν Διώρυγα τοῦ Γλυκέος Ὕδατος καὶ πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς Βελβεῒς καὶ τοῦ Ζαγαζίκ.

Ὁ Μενεφθᾶ, υἱὸς καὶ διάδοχος Ραμέσεως τοῦ Β'., ἔκτισε φρούριον (Χετὲμ) ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Σοκχώθ, πιθανῶς τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν Πεντάτευχον ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Ἐθάμ. Ἡ λέξις ὅμως «Χετὲμ» ἦτο ὀνομασία γενική, ἀνταποκρινομένη πρὸς τὸ Σημιτικὸν «Μιγδώλ», τὸ ὁποῖον ἀπαντῶμεν εἰς τὴν Ἔξοδον, καὶ τὸ ὡς ἄνω «Χετὲμ» τῆς Ἐθὰμ καὶ ἓν ἄλλο Χετὲμ κείμενον πλησιέστερον πρὸς τὸ Τεῖχος, ἀνεγερθὲν ὑπὸ Ραμέσεως τοῦ Β'., εὑρίσκοντο πράγματι «κατὰ τὰ ἄκρα τῆς ἐρήμου» (Ἐξόδ. ιγ'. 20).

Ἡ γῆ Γεσέν, ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Πάπυρος τοῦ Μενεφθᾶ, εἶχεν ἀφεθῆ χέρσος «ὡς βοσκὴ διὰ τὰ κτήνη» εἰς Ἀσιάτας νομάδας. Κατὰ δὲ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Φαραὼ τούτου, ὅτε Λίβυες ἐπιδρομεῖς διέτρεχον τὴν Αἴγυπτον, ἡ Γεσὲν εὑρίσκετο ἀκόμη εἰς χεῖρας «ξένων», οἱ δὲ ἐπιδρομεῖς καὶ οἱ σύμμαχοί των κατεσκήνωσαν ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Γεσέν. Ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου, ἡ Γεσὲν εὑρέθη πάλιν ἀκατοίκητος, οἱ δὲ Ἀσιᾶται νομάδες εἶχον γίνει ἄφαντοι, ὡς προκύπτει ἐξ ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Φαραὼ ἀνωτέρου ὑπαλλήλου σταθμεύοντος ἐπὶ τῆς μεθορίου γραμμῆς, κατὰ τὸ 8ον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Μενεφθᾶ. Ὁ γράφων ἀναφέρει: «Ἐπετρέψαμεν εἰς τὰς φυλὰς τῶν Βεδουΐνων τῶν ἐξ Ἐδὼμ νὰ διέλθουν διὰ τοῦ φρουρίου τοῦ Μενεφθᾶ εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Θοκὼτ (Σοκχὼθ) ὅπως μεταβοῦν πρὸς τὰς λίμνας τῆς Πιθὼμ τοῦ Μενεφθᾶ εἰς τὴν περιφέρειαν Θοκώτ, διὰ νὰ εὕρουν τροφὴν δι' ἑαυτοὺς καὶ διὰ τὰς ἀγέλας των ἐπὶ τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας τοῦ Φαραώ». Ἡ μεγάλη ἰδιοκτησία αὕτη ἴσως εἶναι ἡ «ἔπαυλις», τὴν ὁποίαν ἡ Μετάφρασις τῶν Ο'. ἀντικαθιστᾷ διὰ τὸ ὄνομα «Πι—αϊρὼθ» τοῦ Ἑβραϊκοῦ πρωτύπου ἐν Ἐξόδ. ιδ'. 6. Πάντως αἱ λίμναι ἔκειντο πρὸς δυσμὰς τῆς Πιθὼμ καὶ ἡ τοποθεσία των διακρίνεται καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη.

Ἐκ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ βιβλίου τῆς Ἐξόδου ἐξάγεται, ὅτι ἡ περιφέρεια τῆς Γεσὲν ἐθεωρεῖτο ἰδιαιτέρα ἰδιοκτησία τῶν Φαραώ, ὅτε ἐδόθη πρὸς κατοίκησιν εἰς τὸν Ἰακὼβ καὶ τοὺς υἱούς του, ὡς περιγράφει καὶ ὁ πάπυρος τοῦ Μενεφθᾶ. Τὸ δὲ γεγονὸς ὅτι προϊόντος τοῦ χρόνου οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰακὼβ Ἰσραηλῖται ἔγειναν

δουλοπάροικοι τῶν Φαραὼ φαίνεται νὰ προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι αἱ γαῖαι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦσαν ἐγκατεστημένοι, ἀνῆκον εἰς τὴν ἰδιαιτέραν κυριότητα τοῦ βασιλέως. Μετὰ τὴν ἔξοδον αὐτῶν, ἡ Γεσὲν ἔμεινεν ἀκατοίκητος, καὶ τότε ἐπετράπη εἰς τοὺς ἐξ Ἀνατολῆς νομάδας νὰ διέλθωσι τὰς ἰσχυρῶς φρουρουμένας διόδους τοῦ Τείχους, καὶ νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην μετὰ τῶν ποιμνίων των. Ἕτερός τις πάπυρος ἐπιβεβαιοῖ καὶ συμπληροῖ τὰς γεωγραφικὰς πληροφορίας τοῦ εἰρημένου παπύρου τοῦ Μενεφθᾶ. Ὁ πάπυρος οὗτος εἶναι ἐπιστολὴ σταλεῖσα πρὸς τὸν διάδοχον τοῦ Μενεφθᾶ Σετὶ τὸν Β'., καὶ περιγράφουσα τὴν καταδίωξιν δύο φυγάδων δούλων, οἵτινες ἐδραπέτευσαν κατὰ τὴν αὐτὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἀκολουθήσει οἱ Ἰσραηλῖται κατὰ τὴν ἔξοδόν των: «Ἐξεκίνησα», ἀναφέρει ὁ γράφων, «ἀπὸ τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα τὸ ἑσπέρας τῆς ἐννάτης ἡμέρας τοῦ μηνὸς Ἐπιφῆ, εἰς καταδίωξιν τῶν δύο δούλων. Τὴν δεκάτην τοῦ μηνὸς Ἐπιφῆ ἔφθασα εἰς τὸ φρούριον τῆς Θοκώτ. Ἐκεῖ ἐπληροφορήθην ὅτι οἱ δραπέται εἶχον τραπῆ πρὸς νότον. Τὴν δωδεκάτην ἔφθασα εἰς τὸ Χετέμ, καὶ ἔμαθον ὅτι ἱπποκόμοι τινὲς τῶν περιχώρων εἶχον ἀναφέρει ὅτι οἱ δραπέται εἶχον ἤδη διέλθει τὸ Τεῖχος πρὸς βορρᾶν τῆς Πύλης τοῦ Βασιλέως Σετί» .... Ὁ Σετὶ οὗτος δυνατὸν νὰ ἦναι ἢ Σετὶ ὁ Α'., πατὴρ Ραμέσεως τοῦ Β'. ἢ ὁ ἔγγονὸς τούτου Σετὶ ὁ Β'.

Τὸ τεῖχος ἐξετείνετο πρὸς νότον μέχρι τῆς θαλάσσης, ἤτοι, μιᾶς εἰσοχῆς τοῦ κόλπου τοῦ Σουέζ, ὅστις, ὡς ἔδειξεν ὁ κ. Ναβίλ, εἶχε τότε πολὺ μεγαλυτέραν ἔκτασιν πρὸς βορρᾶν, παρ' ὅ,τι ἔχει σήμερον· ἑπομένως ὁ φυγὰς ἐξ Αἰγύπτου θὰ ἐδυσκολεύετο νά διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῶν κατὰ τὰς διόδους τοῦ τείχους Αἰγυπτιακῶν φρουρῶν.

Τοιαύτη λοιπὸν ἦτο ἡ τοπογραφία τοῦ Δέλτα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς 19ης Δυναστείας, ὅτε συμφώνως πρὸς τὴν ἀφήγησιν τοῦ Βιβλίου τῆς Ἐξόδου, ὁ Μωϋσῆς ἐγεννήθη ἐν τῇ γῇ Γεσὲν καὶ βραδύτερον ὡδήγησε τοὺς ὁμοεθνεῖς του κατὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδόν των. Ἡ τοπογραφία ὅμως αὕτη δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ πράγματα οὔτε κατὰ τὸν προηγηθέντα τῆς 19ης Δυναστείας αἰῶνα, οὔτε κατὰ τοὺς μετέπειτα αἰῶνας. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν διαδόχων τοῦ Ραμέσεως τοῦ Β'. (Μενεφθὰ καὶ Σετί), δὲν ἀναφέρεται πλέον ἡ Θοκὼτ καὶ τὸ φρούριον αὐτῆς, τὸ ἐπὶ τῆς ὠχυρωμένης γραμμῆς φρούριον (Μιγδὼλ) ἀλλ' οὔτε καὶ αὐτὸ τὸ τεῖχος. Ἡ πολιτικὴ θέσις τῆς Αἰγύπτου εἶχε μεταβληθῆ καὶ μετ' αὐτῆς ἡ τοπογραφία αὐτῆς.

Ἀλλ' αἱ ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Ἐξόδου ἀναφερόμεναι τοπογραφικαὶ λεπτομέρειαι τοῦ Δέλτα συμφωνοῦν ἀπολύτως μὲ τὸν χάρτην τοῦ Δέλτα κατὰ τὴν 19ην Δυναστείαν. Αἱ δύο ὀχυραὶ πόλεις Πιθὼμ καὶ Ραμεσῆ ἐκτίσθησαν ὑπὸ τῶν δουλοπαροίκων Ἰσραηλιτῶν διὰ Ραμεσῆ τὸν Β', τὸν Φαραὼ τῆς Καταδυναστεύσεως, ἡ δὲ ἔξοδος αὐτῶν ἐγένετο ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ διαδόχου τούτου, ὅτε οἱ φυγάδες, ἐγκαταλείποντες τὰς ἐν τῇ γῇ Γεσὲν κατοικίας των, ἐτράπησαν διὰ τῆς Ραμεσῆ καὶ τῆς Σοχχὼθ πρὸς τὸ φρούριον, τὸ «κατὰ τὰ ἄκρα τῆς ἐρήμου». Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εὑρέθησαν ἀντιμέτωποι πρὸς τὸ τεῖχος μετὰ τοῦ φρουρίου του, πρὸς νότον δὲ ἡ θάλασσα τοῖς ἔφρασσε τὴν ὁδὸν (Ἐξόδ. ιδ'. 2). Εὑρέθησαν τοιουτο-

τρόπως ἀποκλεισθέντες ὑπὸ τῆς ἐρήμου καὶ ἐκινδύνευον νὰ πέσουν εὔκολα θύματα τοῦ καταδιώκοντος αὐτοὺς στρατεύματος τοῦ Φαραώ, ὅτε διηνοίχθη εἰς αὐτοὺς ἡ γνωστὴ ὁδὸς τῆς σωτηρίας.

Ἡ τοιαύτη συμφωνία τῆς τοπογραφίας πρὸς τὴν κατὰ τὴν Πεντάτευχον πραγματικὴν τοπογραφίαν τοῦ Δέλτα κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς 19ης Δυναστείας θὰ ἦτο ἀκατανόητος, ἐὰν ἡ Βιβλικὴ ἀφήγησις εἶχε συγγραφῆ 200 ἢ 300 ἔτη ἀργότερον, ὅτε καὶ ὁ χάρτης τῆς Αἰγύπτου εἶχε μεταβληθῆ καὶ ἡ ἀρχαιοτέρα τοπογραφία τοῦ Δέλτα εἶχε λησμονηθῆ. Ἀκόμη ὀλιγώτερον θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξηγηθῆ ἡ συμφωνία αὕτη, ἐὰν (κατὰ τοὺς «Ἀνωτέρους Κριτικούς) ἡ ὅλη ἱστορία ἦτο μῦθος πλασθεὶς ἢ θρύλος διαμορφωθεὶς βραδύτερον ἐν Παλαιστίνῃ. Ἡ ἀπόλυτος ἀκρίβεια τῶν τοπογραφικῶν λεπτομερειῶν κατὰ τὴν Ἔξοδον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν μελέτην ἑνὸς χάρτου τῆς Αἰγύπτου, πολὺ δ' ὀλιγώτερον χάρτου ἀναπαριστῶντος τοπογραφικὰς λεπτομερείας, αἵτινες πρὸ πολλοῦ εἶχον ἐκλείψει. Οὐδεὶς τοιοῦτος χάρτης ὑπῆρχεν εἰς τὴν διάθεσιν οἱουδήποτε μεταγενεστέρου Ἑβραίου συγγραφέως. Ἡ τοπογραφία λοιπὸν ἐπιβεβαιοῖ ὡς πρὸς τοῦτο τὴν ἱστορίαν, ἥτις καθορίζει τὴν Ἔξοδον τῶν Ἰσραηλιτῶν ὡς λαβοῦσαν χώραν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς 19ης Δυναστείας. Πρὸς τὴν ἐποχὴν δὲ ἐκείνην καὶ μόνον πρὸς ἐκείνην συμφωνεῖ ἡ τοπογραφία τῆς Πεντατεύχου.

Τοῦ γεγονότος τούτου μία καὶ μόνη ἐξήγησις ὑπάρχει. Ἡ ἱστορία τῆς Ἐξόδου, ὡς ἐκτίθεται ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, πρέπει νὰ ἐγράφη ἐκ συγχρόνων πηγῶν, καὶ νὰ περιγράφῃ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἔλαβον χώραν πραγματικῶς. Δὲν εἶναι μῦθος ἢ θρύλος, τοῦ ὁποίου μόνη βάσις ἦσαν αἱ λαϊκαὶ παραδόσεις, ἀλλ' ἱστορία ἐν τῇ πραγματικῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως. Παρ' ὅλας δὲ τὰς ἐνστάσεις καὶ ἀρνήσεις τῆς «Ἀνωτέρας Κριτικῆς», δυνάμεθα νὰ ἤμεθα βέβαιοι ὅτι ὁ λαὸς Ἰσραὴλ πράγματι παρέμεινέ ποτε ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ὅτι ἡ Βιβλικὴ περιγραφὴ τῆς ἐκεῖθεν φυγῆς του ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μωϋσέως στηρίζεται ἐπὶ τῆς πραγματικότητος.

(ἀκολουθεῖ)

ΣΚΕΨΕΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΕΙΡΑΣ

—Περὶ τῆς ***ἀναγεννήσεως τῆς ψυχῆς***, οἱ πλεῖστοι Χριστιανοὶ δὲν ἔχουν σαφῆ ἰδέαν. Πολλοὶ νομίζουν ὅτι ἀποκτᾶται διὰ μακροῦ ἀγῶνος πνευματικοῦ, ἄλλοι ὅτι εἶναι δωρεὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία μεταβάλλει αὐτοστιγμεὶ τὸν ἁμαρτωλὸν εἰς ἅγιον. Οἱ μὲν πρῶτοι ἐξαντλοῦνται εἰς ματαίαν προσπάθειαν, οἱ δὲ δεύτεροι βλέποντες ὅτι ἡ τελεία μεταβολὴ δὲν ἐπέρχεται, ἀπελπίζονται. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ σφάλλονται.

Ἡ ἀναγέννησις εἶναι ἡ ***ἀρχὴ τῆς νέας ζωῆς***, τὴν ὁποίαν ἐμφυτεύει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ μετανοοῦντος ἀνθρώπου ὁ ***ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὴν ζωὴν*** Χριστός· εἶναι ὁ ἐγκεντρισμὸς τῆς νέας ζωῆς ἐπὶ τῆς παλαιᾶς φύσεως. Συμβαίνει δὲ ὅ,τι καὶ εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον, ὅταν ἐγκεντρίζωμεν νέον ἐκλεκτὸν φύτρον ἐπὶ κορμοῦ ἄλλου δένδρου. Τὴν νεραντζιὰν ἐμβολιάζομεν μὲ φύτρον λεμονέας.

Δὲν καταστρέφεται ὁ κορμὸς τῆς νεραντζιᾶς, ἀλλ' οἱ νέοι κλάδοι, τὰ ἄνθη καὶ ὁ καρπὸς θὰ ἦναι λεμονιᾶς—τὸ δένδρον θὰ ἦναι νέον δένδρον μὲ νέον ὄνομα.

Ὅταν δὲ διὰ τῆς θείας χάριτος ἐγκεντρισθῇ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς Ἀδαμιαίας φύσεως τὸ φύτρον τῆς νέας, τῆς ἄνωθεν ζωῆς, δὲν ἐκλείπει ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦ ἀναπτύσσεται ἡ «νέα κτίσις» ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῆς ὁποίας οἱ καρποί, πάντως ἀτελεῖς καὶ ὀλίγοι ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν μέλλουσαν τελειότητα καὶ δόξαν, βεβαιοῦν τὴν πραγματικότητα τῆς ἀναγεννήσεως. Ὁ φυσικὸς ἄνθρωπος δὲν μετεβλήθη ἀκαριαίως εἰς ἅγιον, ἀλλ' εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ ἁγιασμοῦ, ὅστις εἶναι τὸ τέλος, τὸ ὁποῖον ποθεῖ καὶ ἐπιδιώκει πᾶς ἀναγεγεννημένος ἄνθρωπος.

***

Εὐσεβὴς Γάλλος ἐταξείδευε σιδηροδρομικῶς εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας, ἔχων ἀνὰ χεῖρας τὴν Ἁγίαν Γραφὴν πρὸς χρησιμοποίησιν τοῦ καιροῦ. Εἶχε καὶ παραπλεύρως τὸν «Σιδηροδρομικὸν Ὁδηγὸν» μὲ τὰ δρομολόγια τῆς γραμμῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἐταξείδευε.

Συνταξειδιώτης τις ἀπέναντι καθήμενος τὸν παρετήρει ἐπὶ πολλὴν ὥραν μὲ περιέργειαν καὶ ἐπὶ τέλους τοῦ ἀπέτεινε τὸν λόγον:

—«Δὲν νομίζετε ὅτι ἡ Παλαιά σας Βίβλος ἐπάλιωσε πραγματικῶς πολύ;»

—«Τί θέλετε νὰ εἰπῆτε μ' αὐτό;»

—«Ὅτι βεβαίως δὲν θὰ ἀγνοῆτε ὅτι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι σύρραμμα παντοίων μύθων καὶ τοπικῶν παραδόσεων, καὶ ὅτι ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐπιβεβαιοῖ ὅλας αὐτὰς τὰς ἀνοησίας».

—«Ἀκούσατε, φίλε μου,» ἀπεκρίθη ὁ εὐσεβὴς ἀνήρ· «σήμερον τὸ πρωΐ, ὅταν ἐπῆρα τὸ εἰσιτήριόν μου, ἠγόρασα καὶ τὸν Σιδηροδρομικὸν Ὁδηγὸν ποῦ βλέπετε. Δὲν ἠξεύρω ἀπὸ ποῖον ἐγράφη καὶ ποία ἡ προέλευσίς του· ἠξεύρω μόνον ὅτι ἐφθάσαμεν εἰς ὅλους τοὺς σταθμοὺς κατὰ τὰς ὥρας καὶ τὰ δευτερόλεπτα, ποῦ καθορίζει τὸ δρομολόγιον. Ἀρχίζω λοιπὸν νὰ ἔχω πλήρη πεποίθησιν εἰς αὐτὸ τὸ βιβλίον καὶ πιστεύω ὅτι θὰ φθάσω εἰς τὸν σταθμὸν ποῦ θὰ κατεβῶ συμφώνως μὲ τὰς ὑποδείξεις του.»

—«Δὲν σᾶς ἐννοῶ...»

—«Ἐξηγοῦμαι: Αὐτὸ τὸ παλαιὸν Βιβλίον, τὸ ὁποῖον σεῖς θεωρεῖτε πεπαλαιωμένον καὶ ἀνάξιον ἐμπιστοσύνης, ἐδοκιμάσθη διὰ τοῦ ἐλέγχου μυριάδων ἀνθρώπων, τὸ δὲ κῦρός του καὶ τὴν ἀκρίβειάν του ἐγγυᾶται αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου. Ἐγὼ τὸ ἀκολουθῶ ἀπὸ τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας καὶ ποτὲ δὲν τὸ εὗρηκα ἐσφαλμένον. Εἶναι τὸ πραγματικὸν δρομολόγιον τῆς ἐπιγείου πορείας τοῦ ἀνθρώπου. Θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ ἐξακολουθήσω νὰ ἔχω ἀπόλυτον πεποίθησιν εἰς αὐτό!»

***

—Τὰ παρουσιαζόμενα εἰς τὸν βίον ἐμπόδια πολλάκις γίνονται αὐτὰ ταῦτα ἡ ὁδὸς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ ἄνθρωπος.

—Ἐφ' ὅσον δύνασαι νὰ πράξῃς τι ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Θεοῦ, πράττε το. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἄπεχε.

—Σύχναζε ἐκεῖ ὅπου εἶναι δυνατὸν νὰ συναντήσῃς καὶ τὸν Χριστόν.

—Ἂν ἡ ἐργασία σου δὲν ἦναι εὐχάριστος, τοῦτο δὲν εἶναι λόγος διὰ νὰ μὴ τὴν ἐκτελέσῃς πιστῶς.

—Πρέπει νὰ μάθωμεν ὄχι νὰ ἐπιζητῶμεν νὰ κάμωμεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀρέσκει, ἀλλὰ νὰ ἀρεσκώμεθα εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχομεν νὰ κάμωμεν.

—Ἀπὸ τὴν πρωΐαν φαίνεται ἡ ἡμέρα. Ἂν σηκωθῇς μὲ παραφωνίαν, καταστρέφεις ὅλην τὴν ἁρμονίαν τῆς ἡμέρας.

—Αἱ δοκιμασίαι ἄνευ Χριστοῦ εἶναι ὠκεανὸς χωρὶς πυξίδα, νὺξ χωρὶς ἀστέρας.

—Τὸ ὑπηρετεῖν εἶναι νὰ ἀγαπᾷ τις ἐμπράκτως. Ἀγάπη ἡ ὁποία δὲν φθάνει ἕως τὴν ὑπηρεσίαν δὲν εἶναι ἀγάπη.

—Ὅταν ὁ Θεὸς ἀφαιρῇ, δίδει. (Ἐκ τῆς «Bonne Revue»)

ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ

Διήγημα

(συνέχεια)

Ἡ οἰκία τοῦ Ἀποστόλου Χατζηδημητρίου ἔστεκεν ἐπάνω εἰς ὀροπέδιον, πρὸ τοῦ ὁποίου ἐξετείνετο, ὡς τάπης κυανοῦς, ἡ θάλασσα. Ἦτο σπῆτι ἀρχοντικόν, τοῦ ὁποίου ἡ εὐρεῖα στέγη ἐστέγαζε πατριαρχικῶς τέσσαρας γενεὰς τῆς οἰκογενείας τοῦ φιλοξένου οἰκοδεσπότου. Μὲ τὰ πέριξ οἰκήματα τῶν ἐργατῶν καὶ ὑπηρετῶν ἀπετέλει ὁλόκληρον συνοικισμόν, ὅπου ἡ ζωὴ διέρρεεν εὐτυχὴς μὲ τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν τοῦ Δημιουργοῦ. Ἦτο ἡ πραγματοποίησις τῶν ὀνείρων, μὲ τὰ ὁποῖα διεσκέδαζε τὴν νοσταλγίαν του ὁ ἀγαθὸς αὐτὸς ἄνθρωπος ὅταν ἐμόχθει, βιοπαλαίων, εἰς τὰς ἀγορὰς τοῦ Βορρᾶ, ποθῶν τὸν οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν παραδείσειον ἰδιαιτέραν του πατρίδα. Συγκεντρώσας καλὴν περιουσίαν, εἶχε μετατρέψει μέγα μέρος αὐτῆς, ὅταν ἐπέστρεψεν, εἰς ἀγορὰν κτημάτων—ἀμπελώνων, περιβολίων ὀπωροφόρων δένδρων, ἐλαιώνων καὶ δασῶν προσοδοφόρων, καταρτίσας οὕτω μίαν ἀγροτικὴν ζωὴν φυσικήν, ἤρεμον, ἀπηλλαγμένην ἀπὸ τὰς στενοχωρίας καὶ τὴν ἀβεβαιότητα τοῦ ἐμπορίου. Εἰς τὸ ὡραῖον αὐτὸ περιβάλλον εἶχε συγκεντρώσει ὅ,τι εἶχε προσφιλέστερον—τὴν γηραιὰν μητέρα του, δύο ἡλικιωμένας θείας του μὲ τὴν νεαρὰν χήραν θυγατέρα τῆς μιᾶς, ἐκτὸς τῶν τέκνων του καὶ τῆς καλῆς συζύγου του, ἥτις ἦτο ὁ μοχλὸς τῆς διοικήσεως καὶ ὁ φύλαξ τῆς οἰκογενειακῆς ἁρμονίας τῶν ὑπάρξεων ἐκείνων. Τὸ ποτήριον τῆς εὐτυχίας τοῦ καλοῦ οἰκογενειάρχου ἦτο πλῆρες. Ἓν μόνον μικρὸν σύννεφον ἐπεσκίαζε τὴν εὐτυχίαν αὐτὴν—ἡ στέρησις τοῦ ἀγαπητοῦ του Ρήγα ἐπὶ πέντε ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, διότι λόγῳ τῆς ἀποστάσεως τοῦ σχολείου οὗτος ἔμενεν ὡς οἰκότροφος εἰς μίαν φιλικὴν οἰκογένειαν, ὅπου διέμενε καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ μόνον ἀπὸ τὸ Σάββατον μέχρι τῆς Δευτέρας ἐπανήρχετο εἰς τὸ πατρικὸν κτῆμα.

Τὸ γαύγισμα τῶν σκύλλων ἔδωκε τὴν εἴδησιν ὅτι ἐπέστρεψεν ὁ οἰκοδεσπότης εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἀμέσως ἐνεφανίσθη ἡ κυρία Χατζηδημητρίου εἰς τὴν

θύραν καὶ ἐστάθη μὲ τὰς δύο μικρὰς θυγατέρας της εἰς τὸ πλατὺ κεφαλόσκαλον τῆς ἐξωτερικῆς κλίμακος τῆς οἰκίας, πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἀγαπητῶν της. Ἀλλ' εὐθὺς μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐρώτησις ἠκούσθη καὶ ἀπὸ τοὺς δύο γονεῖς:

—«Ποῦ εἶναι ὁ Ρήγας;... Δὲν εἶναι μαζύ σας:....Δὲν εἶναι ἐδῶ;»

Τεταραγμένος ὁ πατὴρ εἶπεν ὅσα ἤξευρεν, ἀπὸ τὰς πρώτας δὲ λέξεις ἡ μήτηρ ἐμάντευσε τὸ κακὸν καὶ παγερά τις χείρ συνέσφιγξε τὴν καρδίαν της, ἐνῷ ἀόριστος φόβος κατελάμβανε τὸν νοῦν της. Ἀλλ' ἦτο χαρακτὴρ ἐκ τῶν σπανίων. Ἔκαμε σταθερὰν τὴν φωνήν της:

—Κάπου θὰ ἐστάθησαν μέσα στὸ χωριὸ—μὲ τὰς ὁμιλίας δὲν σᾶς ἀντελήφθησαν ὅταν περάσατε....πρέπει νὰ γυρίσετε! θὰ τοὺς εὕρετε στὸν δρόμον».

Καὶ ἐνῷ θορυβημένοι συνέτρεχον ἀπὸ παντοῦ οἱ ὑπηρέται, αὐτὴ εἰσῆλθε καὶ εὐθὺς πάλιν ἐξῆλθε φέρουσα δύο κυνηγετικὰ ὅπλα, τὰ ὁποῖα ἔδωκεν εἰς τὸν σύζυγόν της.

Ἡ πρᾶξις αὕτη, ἥτις διέψευδε τὴν αἰσιοδοξίαν τῶν λόγων της, ὑπῆρξε τὸ σύνθημα γενικοῦ ἐξοπλισμοῦ. Οἱ ἐργάται τῶν κτημάτων ἔφεραν ἀπὸ τὰς καλύβας των τὰ ὅπλα των καὶ τοὺς φανούς, ἐντὸς δὲ ὀλίγων λεπτῶν τῆς ὥρας ἡ μικρὰ συνοδεία, ἀριθμοῦσα τώρα εἴκοσι ἄνδρας, ἐξεκίνησεν ὁλοταχῶς εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐπιστροφῆς, ἐνῷ ἡ μήτηρ καὶ οἰκοδέσποινα, μὲ ὑπεράνθρωπον ἐπιβολὴν ἐφ' ἑαυτῆς, ἐστράφη πρὸς τὸ καθῆκον τῆς παρηγορίας καὶ ἐνθαρρύνσεως τῶν οἰκείων της.

Οἱ ἄνδρες ἐπροχώρουν μὲ ὅλην τὴν δυνατὴν ταχύτητα, ἕως οὗ ἔφθασαν εἰς τὸ Μεγάλο Δάσος. Πρὸ τῆς εἰσόδου ἐστάθησαν καὶ ἤναψαν τοὺς φανοὺς καὶ διαιρεθέντες εἰς δύο στοίχους, ἤρχισαν νὰ προχωροῦν κατὰ τὰς δύο πλευρὰς τῆς ὁδοῦ ρίπτοντες τὸ φῶς τῶν φανῶν ἐπὶ τῆς χαμηλῆς φυτείας, ὅπως ἀνακαλύψουν σημεῖα τυχὸν βίας ἢ ἀπαγωγῆς. Ἀλλ' οἱ θάμνοι ἔστεκαν ἀνέπαφοι καὶ αἱ πτέριδες διέγραφον κανονικῶς τὰς καμπύλας των. Οὐδὲν ἴχνος βίας. Εἰς δὲ τὰς κραυγάς, τὰς ὁποίας ἐξέβαλλον οἱ ἄνδρες, καλοῦντες τὰ παιδία κατ' ὄνομα, οὐδ' ἡ ἐλαχίστη ἀπάντησις. Νεκρικὴ σιγὴ ἐπεκράτει εἰς τὸ ἀπέραντον δάσος, τῆς ὁποίας οἱ ἀπειράριθμοι κορμοί, ὠχροὶ ὑπὸ τὸ κίτρινον φῶς τῶν φανῶν, ἔστεκον ὡς ἐξωτικοὶ ἀπαίσιοι φύλακες τοῦ τόπου τοῦ μυστηρίου.

Μὲ ἐνδόμυχον ἀνακούφισιν ὅτι δὲν εὑρέθη ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐφοβοῦντο, ἡ συνοδεία ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ δάσος καὶ ἐπροχώρει πρὸς τὴν Μεγάλην Βρύσιν, ὅταν ἠκούσθη μακρόθεν ὁλοὲν πλησιάζων, καλπασμὸς ἵππων, ἐντὸς δὲ ὀλίγων στιγμῶν ἐφάνη ἔφιππον ἀπόσπασμα Τουρκικῆς χωροφυλακῆς, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν γνωστὸν συμπαθῆ μοίραρχον, διοικητὴν ἀποσπάσματος καταδιώξεως. Ἀνελπίστως δὲ παρὰ τὸ πλευρόν του εἶδον τὸν διδάσκαλον, ἔφιππον καὶ αὐτόν. Κραυγὴ ἀνακουφίσεως ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ στῆθος τοῦ Ἀποστόλου Χατζηδημητρίου.

—«Σεῖς! μπίμπαση ἐφέντη! Ὁ Θεὸς σᾶς στέλνει!....Ἐχάθησαν τὰ παιδιά μας, ὁ Ρήγας μου καὶ τὸ παιδὶ τοῦ Παπαγρηγόρη ἐδῶ !»...

Εἰς τὸ ἄκουσμα ὁ διδάσκαλος ἀνετινάχθη:

—«Τί ;.. Ὤ! ἡ προαίσθησίς μου!

—«Δὲν ἔχω εἴδησιν», ἀπεκρίθη ὁ Τοῦρκος ἀξιωματικός, ὅστις γεννηθεὶς καὶ

μεγαλώσας εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὡμίλει τὴν Ἑλληνικὴν ὡς μητρικήν του γλῶσσαν.

—«Ἐπληροφορήθην ὅτι κάποια συμμορία ἐφάνη εἰς τὰ μέρη τοῦ Κισσάβου, ἀλλ' ἐκυνηγήθη καὶ ἐξέφυγε. Ἑπόμενον νὰ κατέβη εἰς τὸ Πήλιον. Ἐζήτησα λοιπὸν δύναμιν καὶ σκοπεύω νὰ γυρίσω τὰ κυριώτερα μέρη, νὰ κατοπτεύσω τὰς διόδους.. Καθὼς δὲ ἡτοιμαζόμην νὰ ἱππεύσω, ἐπερνοῦσε ὁ φίλος μου, ὁ σοφὸς διδάσκαλος, ὁ ὁποῖος ὅταν ἐπληροφορήθη, μὲ παρακάλεσε νὰ τὸν παραλάβω μαζύ μου διὰ νὰ ἔλθῃ κοντά σας νὰ σᾶς εἰδοποιήσῃ νὰ προφυλάττεσθε».

—«Ναὶ» ὑπέλαβεν ὁ διδάσκαλος, «ἐγὼ πταίω! Πῶς τὰ ἄφησα νὰ φύγουν μόνα των!..» καὶ προσέθεσε:

—«Εἶχαν δώσει συνάντησιν μὲ τοὺς γονεῖς των ἐδῶ ἀκριβῶς».....

—«Τότε ἂς ἐξετάσωμεν ἐδῶ τὰ πέριξ», εἶπεν ὁ ἀξιωματικός. «Σεῖς κ' ἐγὼ μόνοι», προσέθεσε, (βλέπων ὅτι καὶ ὁ κ. Χατζηδημητρίου ἡτοιμάζετο νὰ ἀφιππεύσῃ), «διότι τὰ πολλὰ πατήματα θὰ ἐξαλείψουν τὰ ἴχνη τῶν παιδιῶν, ἂν ὑπάρχουν».

Στρατιώτης παρέλαβε τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου τοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ ἔπειτα κρατοῦντες ἕκαστος ἕνα φανόν, οἱ δύο ἤρχισαν νὰ ἐρευνοῦν τὸ πέριξ τῆς βρύσεως ὑγρὸν ἔδαφος. Δὲν ἤργησαν νὰ ἀνακαλύψουν πατήματα πολλὰ κατὰ διαφόρους διευθύνσεις διασταυρούμενα καὶ ἕνα βαθὺ αὐλάκι, ὡς νὰ ἐσύρθη κάποιο βαρὺ σῶμα ἀπὸ τὴν βρύσιν πρὸς τὴν χαράδραν.

—«Παρατηρήσατε αὐτὰ τὰ σημάδια», εἶπε χαμηλοφώνως ὁ ἀξιωματικὸς πρὸς τὸν διδάσκαλον. «Εἶναι σημάδια τσαρουχιῶν.....Οἱ Πηλιωρεῖται δὲν φοροῦν τσαρούχια!...»

Κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀκολουθοῦντες τὰ ἀποτυπώματα ἔφθασαν εἰς τὸ χεῖλος τῆς χαράδρας, ὅπου οἱ ποδοπατημένοι θάμνοι ἀναπαρέστησαν εἰς τὴν φαντασίαν των τὴν εἰκόνα τῆς ἀπαγωγῆς τῶν παιδίων. Εἰς τὸ βάθος, πατημένη καὶ λασπωμένη, εὑρέθη καὶ ἡ τελευταία μαρτυρία τοῦ δράματος—ἕνα κασκέτον μαθητοῦ, μὲ τὴν χρυσοκέντητον γλαῦκα καὶ ἐντὸς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς φόδρας, τὰ ψηφία Γ.Π.Γ.

— «Εἶναι τοῦ Γιώργου!» ἀνεφώνησεν ὁ διδάσκαλος καὶ ἀφοῦ πάλιν ἠρεύνησαν ὅλον τὸ καταπατημένον ἔδαφος τῆς χαράδρας, ἐξῆλθον καὶ παρέδωκαν εἰς τὸν ἱερέα τὸν σκοῦφον τοῦ παιδιοῦ του, ὅστις τὸ ἐδέχθη μὲ τρέμουσαν χεῖρα, μὴ γνωρίζων ἂν ἦτο οἰωνὸς κακοῦ ἢ καλοῦ!

Ὁ κ. Χατζηδημητρίου ἐν τούτοις ἐπανελάμβανε τὴν παράκλησίν του, ὅπως καταδιωχθοῦν ἀμέσως, χωρὶς χρονοτριβήν, οἱ λησταί. Τότε πλησιάσας αὐτὸν ὁ Τοῦρκος ἀξιωματικός, μὲ πολλὴν συμπάθειαν εἶπεν:

—«Ἀκουσατέ με καὶ πιστεύσατέ με, κύριε Χατζηδημητρίου. Σᾶς τυφλώνει τώρα ὁ πόνος καὶ ἡ λύπη. Ἀλλ' ἐγὼ κρίνω τὰ πράγματα ψυχραίμως. Δὲν συμφέρει—δὲν πρέπει νὰ τοὺς κυνηγήσωμεν τώρα. Ἀλλοίμονον μάλιστα, ἂν τοὺς προφθάσωμεν, διότι ἡ πρώτη των δουλειὰ θὰ ἦναι νὰ σφάξουν τὰ παιδία. Τοῦτο εἶναι μία ἀπαράβατος ἀρχὴ τῶν ληστῶν.

Ἄλλως τε τί θέλουν αὐτοί; Θέλουν χρήματα καὶ δὲν τοὺς συμφέρει νὰ τὰ χάσουν. Πρέπει νὰ λάβουν τὰ λύτρα καὶ τότε ὅταν θὰ φεύγουν, ἐγὼ θὰ τοὺς συλ-

λάβω, διότι θὰ πιάσω ὅλας τὰς διόδους. Ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἦσθε βέβαιοι ὅτι δὲν θὰ κακοποιήσουν τοὺς αἰχμαλώτους των—μάλιστα θὰ τοὺς περιποιηθοῦν...... Μείνατε ἥσυχοι λοιπὸν καὶ σεῖς καὶ ὁ Παπαγρηγόρης...θὰ λάβετε πάλιν τὰ παιδιά σας σῶα καὶ ἀβλαβῆ στὴν ἀγκάλην σας... Ἄλλως τε, ὅλα τὰ πράγματα τὰ κατευθύνει ἡ Θεία Πρόνοια!»

—Ναί», εἶπεν ὁ διδάσκαλος, «εἶμαι βέβαιος ὅτι αὔριον ἢ τὸ πολὺ μεθαύριον θὰ ἴδωμεν τὸν Γεῶργον, κομιστὴν ἐπιστολῆς, ὅπου θὰ σᾶς ὁρίζουν τὰ λύτρα».

Μὲ τελευταῖον ἀποχαιρετισμόν, ἀπεχωρίσθησαν αἱ δύο συνοδεῖαι· τὸ ἀπόσπασμα κατηυθύνθη πρὸς τὸ μέγα δάσος, διὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν κατόπτευσιν ὅλων τῶν πρὸς βορρᾶν καὶ δυσμὰς διόδων, ἐνῷ ὁ διδάσκαλος βαδίζων παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ κ. Χατζηδημητρίου, προσεπάθει νὰ διασκεδάσῃ τὰς ἀνησυχίας τῶν δύο γονέων, διὰ νὰ δυνηθοῦν καὶ αὐτοὶ νὰ δώσουν θάρρος εἰς τὰς μέλη τῆς οἰκογενείας τὰ ὁποῖα ἀνέμενον τὴν ἐπιστροφήν των ἐναγωνίως.

***

Πράγματι τὴν ἑπομένην ἡμέραν πριν ἢ σκοτεινιάσῃ, ὁ Γεῶργος ἔφθασεν εἰς τὸ κτῆμα τοῦ Χατζηδημητρίου, κατάκοπος ἀπὸ τὴν πορείαν του διὰ μέσου βουνῶν καὶ λαγκάδων. Τον ἐδέχθη ἡ πατρικὴ ἀγκάλη καὶ τὸν περιεκύκλωσαν οἱ ἄλλοι θωπεύοντες αὐτόν, μὲ λόγους καὶ δάκρυα συμπαθείας. Καὶ ἐνῷ αὐτὸς ἤρχισε νὰ τοὺς μεταδίδῃ τὰς περὶ τοῦ Ρήγα εἰδήσεις, τὸ βάρος τὸ ὁποῖον ἐπίεζεν ὅλα τὰ στήθη ἤρχισε νὰ ἐλαφρώνεται :

Ἔζη ! ἦτο καλά, δὲν ἐκακοπερνοῦσε, τὸ θάρρος του ἦτο ἀκμαῖον ! . . . Τὰ δάκρυα, τὰ ὁποῖα τώρα ἔρρεον, ἦσαν ἀνάμικτα μὲ ἐλπίδα, μὲ παρηγορίαν—ἦσαν δάκρυα ἀνακουφίσεως. Τοῦ διδασκάλου ὅμως ἦσαν καὶ δάκρυα εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεόν, διότι ὁ καλὸς σπόρος, ὅστις εἶχε σπαρῇ, ἔπεσεν εἰς γῆν καλὴν καὶ ἤδη ἐβλάστανεν, εἰς τὸ μέλλον δὲ τίς οἶδε ὁποίους ἀγλαοὺς καρποὺς θὰ ἔφερε !

Ὡς κεραυνὸς ἔπεσεν εἰς τὸ μέσον, ὅταν ἠνοίχθη ἡ ἐπιστολὴ τῶν ληστῶν, ἡ ἀπαίτησις διὰ τὰ λύτρα :

—Τρεῖς χιλιάδες λίρες Τουρκίας ! .. ἐψέλλισεν ὁ δυστυχὴς Χατζηδημητρίου. Ἄχ ! ποῖος ἐχθρός μου τὸ ἔκαμεν αὐτό ; » . . .καὶ ἐκλονίζετο νὰ πέσῃ.

Τὸν ἥρπασαν καὶ τὸν ἐκάθισαν.

—Αὐτὸ εἶναι χρῆμα ζωντανό, τὸ θέλουν εὐθύς, στὸ χέρι. Πότε νὰ τὸ συνάξω, ποὺ ἐδῶ ἔχω μόνον κτήματα. Πότε νὰ γράψω ἔξω ; Τὸ ζητοῦν ἀμέσως σὲ λίγες μέρες !

—Ἰδοὺ τί πρέπει νὰ γίνῃ», εἶπεν ὁ διδάσκαλος. «Ἀναλαμβάνω ἐγὼ νὰ συναντήσω τὸν ἀπεσταλμένον τῶν ληστῶν καὶ νά τον πείσω, ὅτι διὰ νὰ συναχθῇ ἕνα τόσο μεγάλο ποσόν, ἀπαιτεῖται χρόνος. Αὐτοὶ δὲν μποροῦν νὰ χρονοτριβήσουν· πρέπει νὰ κάμουν τὴν δουλειά των καὶ νὰ φύγουν.»

Τὸν διέκοψε μία κίνησις ἐκ μέρους τῶν συναθροισθέντων υπηρετῶν τοῦ κτήματος. Εἰς τὸ μέσον προέβη μεσῆλιξ χωρικός, εὔρωστος τύπος ὀρεινοῦ, μὲ τραχεῖαν φυσιογνωμίαν καὶ βλέμμα ὀξὺ καὶ διαπεραστικόν.

—Τίποτε, δάσκαλε! εἶπε. Ἐσένα, ἅμα πᾷς, θά σε κρατήσουν καὶ θὰ γυρεύουν διπλᾶ λύτρα. Ἀφεντικό, ἄφησέ με νὰ πάω ᾿γώ. Δὲ θἆναι δὰ καὶ πρώτη

φορὰ ποὺ μιλῶ μὲ ληστάς. Στὴν πατρίδα μου, στὰ Ζαγόρια, πόσες φορὲς εἴχαμε τέτοια μὲ τὴ ληστουριά! Βαστῶ καὶ γὼ ἀπὸ γενεὰ τοῦ κλαριοῦ. Εἶχα παπποῦ ἁρματωλόν, ἀπὸ τοὺς τελευταίους ποὺ χάλασε ὁ Ἀλῆ Πασᾶς. Γιατὶ μὲ λένε καὶ **Νταΐ!...** Ἄφησέ με νὰ πάω, καὶ ξέρω πῶς θὰ τὰ κατεβάσωμε τὰ λύτρα.

Ἡ ἀνέλπιστος αὐτὴ πρότασις ἠκούσθη ἀπὸ ὅλους μὲ ἀνακούφισιν ὡς τὸ μόνον μέσον σωτηρίας.

—Σ' εὐχαριστῶ, Νταΐ Στέργιο», εἶπεν ὁ κ. Χατζηδημητρίου, «καὶ δὲν θὰ σοῦ τὸ λησμονήσω. Τώρα ὅμως νὰ συνέλθω... Πηγαίνετε, παιδιά, ὅλοι καὶ ἀφῆστε με νὰ συμμαζεύσω τὸν νοῦν μου, νὰ δῶ τί θὰ μπορέσω νὰ εὕρω ἀμέσως, νὰ στείλω γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Ρήγα μου!»

(ἀκολουθεῖ) Μ. Θ. Σ.

ΠΟΙΚΙΛΑ

— ***Εὐοίωνα σημεῖα.*** Τελευταίως ἡ παρ' ἡμῖν Ὀρθόδοξος κοινωνία δεικνύει σημεῖα θρησκευτικῆς ἀφυπνίσεως πολλὰ ὑποσχομένης. Τοιαῦτα ὑπῆρξαν δύο συνέδρια ἐσχάτως συγκροτηθέντα—τὸ τῆς Ὀρθοδόξου Νεολαίας ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τὸ Α' Πανελλήνιον Θεολογικὸν Συνέδριον ἐν Ἀθήναις—τὰ ὁποῖα πολλὰ ζωτικὰ ζητήματα τῆς παρ' ἡμῖν θρησκευτικῆς ζωῆς συνεζήτησαν καὶ οὐκ ὀλίγας ὀρθὰς σκέψεις καὶ εὐχὰς ἐξέφρασαν, αἵτινες πραγματοποιούμεναι θὰ φέρωσι πολλὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ὠφέλειαν εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν. Τὸ Θεολογικὸν ἰδίως Συνέδριον (ὅπερ οὐχὶ ὀρθῶς ὠνομάσθη οὕτως, ἀφοῦ οὐδὲν θεολογικὸν θέμα συνεζήτησεν, ἀλλ' ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ὀνομασθῇ Συνέδριον Θεολόγων ἢ Θρησκευτικὸν Συνέδριον) συνεζήτησε πολλὰ ἐκ τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν προβλημάτων καὶ ἐτόνισε τὴν ἀνάγκην ὅπως ἡ Ἐκκλησία τοῦ Κράτους λάβῃ ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐπίλυσιν αὐτῶν, ὅπως πυκνωθῇ τὸ κήρυγμα τοῦ Θείου Λόγου ἐπ' ἐκκλησίας καὶ πολλαπλασιασθοῦν τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, καὶ ὅπως ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ Κράτους λάβῃ τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ θέσιν.

Τὸ δὲ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ Συνεδρίου τούτου, τὸ ἐπιδειχθὲν ὑπό τε τῆς Πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας, εἶναι καὶ αὐτὸ εὐοίωνον σύμπτωμα τῆς ὁλοὲν αὐξανομένης συναισθήσεως τῆς ἀνάγκης τῆς παρ' ἡμῖν θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς ἀνορθώσεως. Εὐχόμεθα δὲ ἀπὸ καρδίας ὅπως αἱ γνῶμαι καὶ ἀρχαί, αἱ ὑπὸ τῶν δύο τούτων Συνεδρίων ἐξενεχθεῖσαι, οὐχὶ μόνον πραγματοποιηθοῦν ταχέως καὶ ἀποτελεσματικῶς, ἀλλὰ καὶ ἀποτελέσουν ἀφετηρίαν βαθυτέρας πνευματικῆς ζωῆς καὶ δράσεως ἐν τῷ ἔθνει ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς ὁποίας καὶ ἡμεῖς οἱ Εὐαγγελικοὶ Ἕλληνες ἐργαζόμεθα καὶ προσευχόμεθα.

Τὸ παρὸν τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ ἡμῶν ἀποστέλλεται εἰς πάντας τοὺς περυσινοὺς ἡμῶν συνδρομητάς. Τὸ τεῦχος ὅμως τοῦ Φεβρουαρίου θὰ ἀποσταλῇ μόνον εἰς ὅσους ἐν τῷ μεταξὺ θὰ ἔχωσιν ἀνανεώσει τὰς συνδρομάς των.